

Utorak, 20. maj 2003.
Statusna konferencija
Svedok Rene De La Bros (Renaud De La Brosse)
Otvorena sednica
Optuženi je pristupio Sudu
Početak u 9.02h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Danas ćemo da počnemo sa čitanjem usmene odluke Pretresnog veća o zahtevu Tužilaštva prema Pravilu 92bis o izmeni broja svedoka i dužini vremena koje je dozvoljeno Tužilaštvu za izvođenje dokaza. 10. aprila 2002. godine Pretresno veće je naložilo da Tužilaštvo treba da završi svoje izvođenje dokaza u roku od godinu dana od tog datuma, to jest 14 meseci od početka suđenja i Pretresno veće je izrazilo mišljenje da nijedno suđenje ne treba da traje duže od toga. 25. aprila 2002. godine Žalbeno veće je odbilo zahtev Tužilaštva za dozvolu da se podnese interlokatorna žalba protiv tog naloga nalazeći da nema nikakve greške u načinu na koji je Pretresno veće iskoristilo svoje diskreciono pravo, niti da je naneta nikakva šteta Tužilaštvu, ali uz ogradu da Pretresno veće može uvek da preispita svoju odluku. Na Pretpretresnoj konferenciji za segment predmeta koji se tiče Hrvatske i Bosne 25. jula 2002. godine, Pretresno veće je po Pravilu 73bis(C) odredilo broj svedoka Tužilaštva, ukupno 177 svedoka, a po Pravilu 73bis(E) odredilo je vreme raspoloživo za Tužilaštvo za izvođenje njihovih dokaza do 16. maja 2003. godine, uz ogradu, kako je reklo Pretresno veće, da ukoliko se okolnosti promene tokom suđenja, Tužilaštvo ima pravo da zahteva izmenu ovog naloga sa tim da do takve izmene dođe samo iz valjanih razloga. Tužilaštvo se žali da je prvi nalog stvorio ono šta oni nazivaju anomalijom, određivanjem unapred broja svedoka i određivanjem fiksnog perioda. Nikakva anomalija nije stvorena, nalog je savršeno jednostavan: može da se pozovu 177 svedoka, a vreme raspoloživo za to je do 16. maja 2003. godine. Dodat je još jedan broj dana tom raspoloživom vremenu iz razloga lošeg zdravlja optuženog. Naime, 2. aprila objavljeno je da će to biti dodatnih 54 dana. Po sadašnjem proračunu, datum završetka bi onda bio 5. septembar 2003. godine. Prema stanju na dan 16. maja

Tužilaštvo je već pozvalo i saslušalo 179 svedoka, uključujući 55 za segment Bosne i Hrvatske, bilo je 192 dana rasprave, od toga 95 za segment Bosne i Hrvatske. Tužilaštvo sada traži da se donese nalog kojim se menja nalog od 25. jula, da bi im se dozvolilo da oni nastave sa izvođenjem dokaza sve dok Pretresno veće ne bude imalo pred sobom svedočenje svih svedoka iz spiska (B) koji ide uz taj zahtev, ili da Pretresno veće odluči koje svedoke treba da sasluša. Šta više, traži se da Pretresno veće ne fiksira nikakav datum završetka izvođenja dokaza Tužilaštva. Sada ima nekih 118 svedoka koji su ostali na spisku (B), a prema procenama njihovo svedočenje bi trajalo 119 dana. Tužilaštvo traži takođe da im se da izvestan period za saslušanje svedoka po Pravilu 92bis i procenjuje da bi moglo da završi sa izvođenjem svojih dokaza u januaru ili februaru sledeće godine. Osnova na kojoj Tužilaštvo traži ovu promenu naloga, je prema Pravilu 73bis(C) u okolnostima koje su postale jasnije tokom samog suđenja. Naime, dok je Pretresno veće u aprilu 2002. godine moglo samo da napravi projekciju, sada je u boljoj poziciji da proceni koliko je vremena potrebno. Tužilaštvo tvrdi da je učinilo sve da se uklopi u raspored, ali da ne može da se izbori sa vremenskim teškoćama, a da pri tom ne odbaci bitne delove svojih suštinskih dokaza. Tužilaštvo takođe traži od Pretresnog veća da se promeni broj svedoka i traži da i dalje traži dozvolu da pozove nove svedoke ukoliko oni postanu raspoloživi. Amikusi tvrde da ovaj zahtev treba odbiti pošto, ukoliko se njemu udovolji, to bi izvođenje dokaza Tužilaštva učinilo predugim i opterećujućim za optuženog koji bi morao da se nosi sa suđenjem ovakvih razmera. Oni takođe tvrde da bi količina dokaza i dokaznih predmeta postala toliko velika da izmiče kontroli. Amikusi tvrde da Tužilaštvo nije dalo nikakve dovoljno valjane razloge za promenu naloga u ovako kasnoj fazi suđenja pošto su imali dovoljno vremena da se uklupe u raniju odluku Pretresnog veća. Amikusi dalje tvrde da bi bilo pogrešno da Pretresno veće određuje koje svedoke treba zvati, pošto bi ih to umešalo u gonjenje optuženog. Tužilaštvo, kako oni tvrde, takođe treba da dobije nalog da da konačnu listu svedoka koji će da se pozovu da bi optuženi imao vremena da se dobro pripremi za svoju odbranu. Osnova za ovaj zahtev Tužilaštva je Član 21 Statuta (Statute) koji nalaže da će Pretresno veće da obezbedi da suđenje bude pravično i ekspeditivno kada se postupak vodi u skladu sa pravilima o postupku i dokazima uz puno poštovanje prava optuženog. To naravno, znači suđenje koje je pošteno kako prema Tužilaštvu, tako i prema Odbrani, i ekspeditivno za obe strane u postupku. Međutim, Pretresno veće ima i širu obavezu prema javnosti da suđenje bude ekspeditivno i da ne potroši previše vremena i sredstava međunarodne

zajednice. Uz sve ovo šta je već rečeno, Pravilo 73bis(F) nalaže da tokom suđenja Pretresno veće može da udovolji zahtevu Tužilaštva za dodatno vreme za izvođenje dokaza ukoliko se pokaže da je ovo u interesu pravde. Zbog toga, u ovom slučaju, Pretresno veće mora da bude uvereno da je u interesu pravde da izmeni svoj nalog od 25. jula. Drugim rečima, da li je Tužilaštvo prikazalo da ima valjanog razloga da Pretresno veće promeni svoj nalog ili da li su se okolnosti u dovoljnoj meri promenile da bi se nalog promenio. Nije moguće reći, kako tvrdi Tužilaštvo, da Pretresno veće nije bilo kompletno informisano, kako oni kažu, kada je donelo svoju prvobitnu odluku. U ono vreme suđenje je već trajalo pet meseci. Tužilaštvo nije moglo da se žali ukoliko nije dobijalo dodatno vreme, pošto je u to vreme već godinu dana znalo da će da postoji vremensko ograničenje i znali su koje je to vremensko ograničenje. Sa druge strane, Pretresno veće mora da razmotri da li je u interesu pravde da se na taj način ograniče dokazi Tužilaštva tako da oni ne mogu da pozovu onoliko svedoka koliko je moguće vezano za njihove jezgrovite, suštinske dokaze. Pretresno veće je došlo do zaključka da bi bilo u interesu pravde da se donekle promeni vremensko ograničenje čime bi se omogućilo Tužilaštvu da ima više vremena da pozove dodatne svedoke koje ono smatra ključnima. Međutim, Pretresno veće takođe smatra da, ukoliko se ovom zahtevu udovolji u potpunosti, obim dokaza Tužilaštva će da postane preterano dug i preterano opterećujući za sve zainteresovane strane, a naročito za optuženog koji mora da im suprotstavi svoje dokaze i organizuje svoju odbranu. Zbog toga treba uspostaviti ravnotežu u interesu pravde. Čineći upravo to, Pretresno veće smatra da u okolnostima ovog predmeta bilo bi adekvatnije da se promeni broj dana rasprave nego da se određuje novo vremensko ograničenje drukčije nego u prvobitnom nalogu. Zbog toga nalog od 25. jula ove godine se menja na taj način da se Tužilaštvu da dodatnih 100 dana od 16. maja ove godine kao vreme koje im je dato za izvođenje njihovih dokaza. Neće se menjati prvobitni nalog u pogledu broja svedoka, ali Pretresno veće ima u vidu da Tužilaštvo nije još uvek navelo identitet svih svojih svedoka i da bez takvog spiska optuženom je teško da adekvatno pripremi svoju odbranu. Tužilaštvo je naznačilo da će uskoro da napravi konačan spisak. Pretresno veće će i dalje da razmatra ovo pitanje. Imamo još jedno pitanje, još jedan zahtev u pogledu svedoka B-024 i zaštitne mere koje se traže, odobravamo.

TUŽILAC NAJS: Zahvaljujem. Pre nego što uđe svedok, imam još samo jedno administrativno pitanje, zapravo možda i dva.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Najs (Nice).

prevodioci: Gospodin Najs nema mikrofon.

TUŽILAC NAJS: Izvinjavam se. Državnost Hrvatske je nešto čime smo nameravali da se bavimo putem jednog dokumenta koji smo hteli da damo svim stranama u postupku, a naročito gospodinu Mek Kormaku (McCormack) u ulozi amikusa koji se bavi tim pitanjima. Mi predlažemo da se to uradi tako ... Nadam se ove nedelje, to je dokument koji će da nam bude od koristi pred dolazak ustavnog eksperta i njegovog svedočenja, tako da, ukoliko Pretno veće nije promenilo svoje mišljenje o tome da je korisno da vidimo ovaj dokument, sobzirom na dolazak gospodina Mek Kormaka, to ćemo da uradimo ove nedelje. Da li možemo na privatnu sednicu radi drugog pitanja?

(privatna sednica)

sekretar: Sada smo na otvorenoj sednici.

SUDIJA MEJ: Dok čekamo na svedoka... Evo ga on, možda biste mogli da nam kažete kakav je program za sutra.

TUŽILAC NAJS: Naravno. Svedok koji će sutra da dođe je zaista svedok koji mora da završi tokom tog dana i sve drugo mora tako da se organizuje.

SUDIJA MEJ: Možda ukoliko ne završi, možda će moći da se vrati? Gospodine De La Bros (Renaud De La Brosse), žao mi je što ste morali da čekate, ali morali smo da rešimo neka administrativna pitanja.

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS: Juče, kao što će Sud da se seti, smo se bavili delom izveštaja ovog svedoka koji je naslovljen "Mediji u srcu jugoslovenskog rata" (Media at the heart of the Yugoslav war) i stigli smo do strane 59. Sad smo na strani

62 izveštaja i šta je bitnije stigli smo do fusnote 138 i do inserta 11. Molim da se on prikaže.

(Video snimak)

Novinar: Imam zlatne zube. Rekli su mi da su ovi zubi vađeni nožem praktično živim ljudima koji su kasnije ubijeni. Da li imate primera da su nekog ubili, preklali ili nešto mu uradili, takvih primera zlodela koje su činili?

Osoba 2: Ja sam ranije otišao, ja nisam, ali kako znam da je bilo i kakvijeh mučenja i šta su radili ...

Novinar: Šta je bilo?

Osoba 2: Pa, klanja, oči kopali, prste sjekli, nokte od djece, u tepsijama smo nalazili djecu koju su hteli peći, sjekli... U tepsijama smo nalazili kod nas, na slobodnim teritorijama... Vojnicima glava odsječena, rasporen koji je bio ranjen, pa su ga dokrajčili. I teritorijalcima.

Novinar: Nemaju milosti ni prema ranjenicima, prema nikome?

Osoba 2: Nemaju, prema nikome nemaju milosti. Ja ne znam kakve su to životinje ili šta su to. To nisu...

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim vaš komentar. Samo trenutak. Reč je o 17. novembru 1991. godine, jedan televizijski prilog od tog datuma koji smo upravo videli.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Dve opaske uz vašu dozvolu, gospodine predsedniče, pre nego što dam komentar o ovom snimaku.

SUDIJA MEJ: Izvolite.

SVEDOK DE LA BROS: Hvala. Ja bih voleo, ako je moguće da se sistematski ukazuje na razliku između paragrafa u francuskom i engleskom tekstu, jer mi je juče bilo teško da nađem neke stvari, jer se pitanja paralelno postavljaju i treba mi više vremena za odgovor ako moram da tražim paragraf. Tako da ću da zamolim da mi se daje uvek paragraf na francuskom kako se ne bi gubilo vreme. Osim toga, jedno zapažanje, odnosno hteo bih da preciziram odgovor koji sam dao na pitanje sudije Robinsona (Robinson), možda nisam bio jasan u svom odgovoru. Ja sam govorio o video snimku sahrane na kojoj smo videli Dobricu Ćosića, on je govorio o tome... Odnosno reč je

bila o amalgamu situacije iz Drugog svetskog rata i onoga šta se događalo tada u Hrvatskoj. Ako sam dobro shvatio vaše pitanje, vi ste pitali da li bi se takva propaganda smatrala dozvoljenom odnosno nedozvoljenom pre rata. Ja moram da naznačim da ja nisam stručnjak za pravo, međutim, čini mi se da se to usko vezuje za pitanje propagande. Ja bih vam sada dao kompletniji odgovor, hteo bih da naglasim tri stvari. Ne postoji međunarodni tekst koji bi zabranjivao svaku etničku, versku ili političku propagandu, ja govorim o Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (International Covenant on Civil and Political Rights) koji je ratifikovala i Jugoslavija, konkretno govorim o članu 20 koji se tiče ljudskih prava. Takođe imam na umu i republičke i savezne tekstove koji postoje u tom smislu u Jugoslaviji. Dalje, ovde se stigmatizira jedna zajednica u celini, hrvatska zajednica u celini, prema tome možemo da govorimo o nedozvoljenoj propagandi, bilo da se ona vodi u kontekstu rata ili ne. To sam, naime, hteo da dodam. Osim toga, moram da priznam da sam juče bio pod stresom, zaboravio sam nešto da spomenem, takve ceremonije su započele 1987. godine i prenosila ih je televizija. Ja u tom smislu upućujem na jedan rad Veronik Naum Grap (Veronique Nahoum-Grappe), francuske socijalne psihološkinje, koja je tada o tome govorila, a referencu ćete da nađete u fusnoti 93 mog izveštaja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala lepo, gospodine De La Bros, ja se izvinjavam što sam koristi paragrafe iz engleskog teksta. A sada, molim vas, videli smo jedan snimak gde se govori o vađenju zuba, sečenju prstiju dece, rasporavanju ranjenih vojnika i tako dalje. Kako biste to komentarisali? Šta mislite o toj vrsti propagande?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Moram da kažem da je ovde stvar vrlo jasna u smislu propagande, naime, nema nikakvog dokaza i nikad svedoci nisu direktni svedoci. Koristeći se takvim mišljenjem, i dajući jedan globalni komentar, jedan globalni sud... Dakle, kada se kaže da su svi Hrvati neljudi, mislim da se nešto u tom smislu pojavljuje na snimku, to vam dakle govori... Odnosno želi da se naznači potreba za njihovom eliminacijom i uništenjem.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Paragraf 64, strana 64 engleske verzije, ja bih vas molio da se stavi to na grafoskop. Dakle, paragraf 64, to je deo vašeg izveštaja u kojem se takođe govori o stigmatizaciji protivnika. Hrvati su se u to smislu, svi Hrvati, nazivali ustašama. Vidimo jedan izvještaj od 25. septembra 1991. godine, nalog komandata Teritorijalne odbrane koji kaže:

“Ja ovde naređujem da se svi oni nazivaju kako i treba da se nazivaju, šta upravo i jesu, ustašama”.

prevodioci: Napomena prevodioca: ponovo nije reč o originalnom citatu, već prevodu sa engleskog.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tabulator 61, strana 7, ponovo jedan dokument čiji je izvor vojska, od 14. novembra 1991. godine koji je upućen pripadnicima vojske uopšteno, u kojem stoji sledeće: “Oslobođenje Vukovara, Borova i Borova Naselja doneće slobodu civilnom stanovništvu, a naročito svim Srbima koji se tamo drže kao taoci. Juče je nekih šezdesetak ljudi spašeno iz Vukovara, oni su uspeli da prežive ustaške strahote, proveli su čitave dane i nedelja u podrumima bez dovoljno vode i hrane. Odvedeni su u Vojvodinu i tamo se oporavljaju”. Tabulator 63, molim vas. Tabulator 63, strana 2 pri vrhu, ponovo iz jednog vojnog biltena broj 35, datum je 5. oktobar 1991. godine. Reč je o izjavi saveznog sekretara za narodnu obranu generala Kadrijevića, naglašeni pasus glasi: “Uprkos našim naporima, događaji su krenuli drugim tokom uglavnom zbog aktivnosti internih destruktivnih snaga, ali takođe zbog značajnog uticaja nekih stranih faktora koji su duboko umešani u čitavu stvar”. Dalje, vidimo pri vrhu strane, sledeće: “U jednom delu zemlje nazivamo se okupatorima, fašistički režim iz Hrvatske” i zatim dalje, “postupajući po odluci Predsedništva SFRJ naš isključivi cilj je da se sprečimo međuetničko krvoproliće i sukob, i da se sprečimo ponavljanje genocida nad srpskim narodom”. Dalje: “Ono šta se sada događa u Republici Hrvatskoj je neonacizam, neonacizam je trenutno najozbiljnija opasnost srpskom narodu u Hrvatskoj. Takođe, reč je o fenomenu koji je dijametralno suprotan vitalnim interesima hrvatskog naroda i svih drugih naroda u području Jugoslavije”. I na istu temu, tabulator 65, molim vas. Reč je ponovo o jednom naređenju koje je izdao pukovnik Čedomir Bulat 29. novembra 1991. godine, poreklo mu je taktička grupa dva, naglašeni pasusi ovog naređenja koji ima naslov “Informacije o ciljevima rata” su sledeći: “U ovim vremenima odlučuje se o sudbini naših naroda, i mi ne smemo da dopustimo da se ona određuje na način da se ona uništava i da nas porobljavaju. U ovom ratu mi branimo prava na život, na preživljavanje, na dignitet, čast i pravo svih naroda u našoj zemlji da žive u zajedničkoj Jugoslaviji”. Zatim u sledećem paragrafu upućuje se na podršku austro-neonacizmu i paragraf se završava rečima: “Jugoslovenska narodna armija nije imala izbora, već da se upusti u ovaj rat koji je bio nametnut i da mu se suprotstavi svim silama. JNA ovde vodi odbrambeni rat

sa vrlo jasnim ciljevima". Zatim se dalje govori "o prevenciji i sprečavanju u kritičnim područjima" i na drugoj strani: "Koristite ovu informaciju kada budete pripremali izradu zadataka kako bi svi pripadnici jedinica razumeli jasne ciljeve rata i da bi ih usvojili kao motiv za hrabru borbu za koju su spremni u potpunosti da podnesu žrtve". Hvala lepo. Uopšteno tema je takva da izdvaja Hrvate i vojnike na način da ih karakteriše kao ustaše ili fašiste koji se bore za Nemačku (Germany). Da li želite neki komentar da date na ove dokumente?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja bih volio da se... Ovdje nalazimo istu terminologiju kod Srba kako bi se stigmatizovao neprijatelj. Ja sam razgovarao u tom smislu sa novinarima sa kojima sam se susreo. Ovo nisu bile pisane direktive u toj fazi, već usmene direktive, dakle, kada je reč o tome kako će da se nazovu hrvatski borci, ustaše, fašisti, vatikanski fašisti i tako dalje, dakle da se koristi takve vrsta terminologije.

TUŽILAC NAJS: U drugom delu, isti paragraf 64, fusnota 143 je jedan video snimak, koji ću da zamoliti da se sada prikaže, koji nosi datum 9. septembra 1991. godine.

(Video snimak)

Novinar: U strogom centru Kostajnice, odakle nekontrolisano otvaraju vatru, saznajemo takođe da se danas iz Zagreba na ratište zaputila i jedna satnija koljača Tuđmanove Crne legije. Banda plaćenika i ubica željnih srpske krvi, zabunkerisanih u Kostajnici, izgleda sve više uviđa da je otpisana.

(Kraj video snimak)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine De La Bros, vaš komentar na ovaj snimak, molim vas.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da, to je primer upravo onoga šta sam rekao, putem vokabulara, terminologije nastoji da se žigoše neprijatelj. Međutim, šta je frapantno ovdje je da se spominje čak i Crna legija, dakle ponovo nešto šta se dogodilo za vreme Drugog svetskog rata.

TUŽILAC NAJS: Sledeći paragraf vašeg izveštaja 65, ista tema, u engleskoj verziji to je strana 65, a u dokaznom predmetu me zanima dokument pod tabulatorom 66. Nema tabulatora 66. Izvinjavam se, moja greška. Fusnota

146. Molim da se prikaže sada snimak broj 13 od 20. novembra 1991. godine.

(Video snimak)

Novinar: U pitanju je 1.000 ljudi. Do sada je poznato da je od ustaškog noža stradalo nekoliko desetina dece. Ritualno, na kućnom pragu pripadnici Jugoslovenske narodne armije i srpski teritorijalci nalazili su i još uvek nalaze ubijene čitave srpske porodice. Ovaj grad velikog srpskog stradanja, grad na čijoj se teritoriji mesecima završavala teritorija ogromnog koncentracionog logora ...

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šta želite da nam kažete o ovom prilogu? I, ako možete, prema vašim shvatanjima koliko je on tačan i pouzdan?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ponovo vidimo praksu poređenja sa fašističkom Hrvatskom iz Drugog svetskog rata i sa Tuđmanovom Hrvatskom. Cilj ovog televizijskog komentara je ponovo stigmatizovanje neprijatelja što vidimo iz korištene terminologije: noževi, ustaše i tako dalje. A povučena je i paralela između situacije u Vukovaru i koncentracionih logora, to nije bez razloga. Dakle, ponovo nešto šta se dogodilo u Drugom svetskom ratu implicitno, aluzija je na hrvatske koncentracione logore koji su postojali za vreme Drugog svetskog rata. Dakle, radi se o jednom karikiranom iščitavanju situacije na terenu.

TUŽILAC NAJS: Paragraf 65 engleske verzije tabulator 147, snimak 14, datum 5. april 1992. godine.

(Video snimak)

Novinar: Posle pregovora o miru, a samo pet minuta pre večernjeg klanjanja uoči Bajrama, kasarna "Severni logor" je razneto najvećom diverzijom u ovom ratu. Po zamisli organizacije pripada ustašama, po metodi, džihadu, po svireposti, i jednima i drugima. To je prvo predstavljanje džihada na prostor Evrope (Europe).

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala lepo. Delimično slično, a delimično i različito od onoga šta smo do sada videli. Vaš komentar, molim vas?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ponovo je reč o procesu žigosanja neprijatelja putem adekvatne terminologije, vrlo promišljena leksika. Komentar koji sam ja izneo u dve fusnote svog izveštaja, dakle reč je ponovo o istorijskim poređenjima, na temelju kojih se govori o masakru nekih 200, 300 Srba, pominje se i ime sela. I taj masakr se direktno povezuje sa onim šta se dogodilo u Drugom svetskom ratu. Još jedan primer istorijskih poređenja koji se sistematski primenjivao u izveštjima o sukobu u Bosni i Hercegovini.

TUŽILAC NAJS: Mislim da sada mogu da se vratim na ono šta sam mislio da je dokument pod tabulatorom 66, međutim nisam bio u pravu. Zanima me vaš komentar na dokument koji se nalazi u dokaznom predmetu 361, pod tabulatorom 2. Oprostite, ponovo povlačim ovo pitanje, možda ću na njega da se vratim kasnije. Idemo dalje u vašem izvještaju sledeći deo nosim naziv "Paranoja zavere" (Conspiracy Paranoia), strana 68 u engleskoj verziji. Pogledajte, molim vas, fusnotu 147, koja je deo paragrafa 65. Ja ću da vas zamolim da se prikaže snimak pod tabulatorom 15 od 26. maja 1992.

(Video snimak)

Novinar: Dan je protekao u relativnom miru bez većih oružanih provokacija. Međutim, ustaše na pojedinim sektorima i dalje nasrću. Ali, nema sumnje, više nemaju snagu za opštu ofanzivu. Naime, prema vojnim izvorima, neprijateljske diverzantske grupe ne odustaju od pokušaja ubacivanja na oslobođenu teritoriju grada na Neretvi. Posebno zabrinjavaju vesti o sudbini Srba na području Raške gore i Bogotova gde je, prema nekim informacijama također iz vojnih izvora, došlo do stravičnog pokolja 200 do 300 Srba i uništenja njihove celokupne imovine. Ponovio se, po svemu sudeći, zločin kakav su ustaše u samrtnom ropcu učinile daleke 1944. godine.

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Želite li da nešto dodate svom prethodnom komentaru na temelju ovog konkretnog snimka, nešto u smislu ilustracije vaše prethodne tvrdnje?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Bio sam zbunjen ovom zbrkom oko strana. Ja sam upravo komentarisao oba inserta iz iste fusnote, ista strana je bila u pitanju.

TUŽILAC NAJS: Pređimo sada na paragraf 68, na strani 68 engleske verzije.

prevodioci: Napomena prevodioca: u BHS verziji to je strana 66.

TUŽILAC NAJS: Zanima me fusnota 156, još uvek smo u poglavlju "Paranoja zavere". Zamoliću da se pogleda snimak od 22. oktobra 1991. godine gde vidimo Kadijevića, ja mislim.

(Video snimak)

Novinar: Napadom na pripadnike... Mada su upotrebe metoda kojima se fašizam služio u drugom svetskom ratu. Nemačka se tada koristila takozvanom petom kolonom, a sada je pripremila strategiju ekonomske i vojne akciju, rekao je Kadijević.

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vaš komentar, gospodine De La Bros, molim vas?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ovde vidimo jedan primer kako se manifestovala ta navodna zavera, čija je žrtva navodno ponovo bila Srbija. Ovde nije reč o bilo kome ko tu vrstu propagande prenosi, ovo je savezni ministar odbrane. Ovo je jedan primer između niza drugih, međutim važno je ovde da se uvidi kolika je konkretno bila srpska propaganda, dakle čitav niz raznih grupa su bile označene kao potencijalne pretnje za Srbiju. Da bih vam ilustrovaao koliko su raznovrsne bile te mete, daću vam nekoliko primera. Među meštama su bili kosovski Albanci, Slovenci, Hrvati, Muslimani iz Bosne i Hercegovine, Makedonci, hrvatska manjina u Vojvodini i tako dalje. Dakle, svi su oni učesnici te zavere i o tome smo čuli i preko televizije. Međutim, ima i čitav niz međunarodnih faktora koji se spominju u tom kontekstu: Sjedinjene Američke Države (United States of America), Vatikan (Vatican), Nemačka, Francuska (France), Austrija (Austria), NATO, OEBS (OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe), i tako

dalje, pa čak i institucije i organizacije kao što su CIA (Central Intelligence Agency), KGB (Committee for State Security) i slične agencije u Francuskoj. Pa, zatim: nezavisni mediji, nevladine organizacije, Soroš George Soros na primer, Helsinški odbor (Helsinki Committee for Human Rights) i tako dalje. To je samo jedan od brojnih primera koji pokazuje koliko su samo raznovrsne bile mete, odnosno za koga se sve tvrdilo da su članovi zavere protiv Srbije. Imate ovde vrlo jasnu poruku, ona se stalno ponavlja u raznim oblicima, u raznoj formi, a svodi se na to da su Srbi ugroženi sa svih strana i implicitno, zaključak je "mi moramo da se ujedinito kako bismo odgovorili na te pretnje".

pevodioci: Tužilac nije uključio mikrofon.

TUŽILAC NAJS: Ista tema, zadnji red vašeg paragrafa 69, u engleskom tekstu to je strana 70, fusnota 161, tabulator 17.

prevodioci: Napomen aprevodioca: u BHS verziji to je strana 69.

TUŽILAC NAJS: Molim vas snimak broj 17.

(Video snimak)

Dobrica Ćosić: U totalnom ratu. Nad nama se vrši fizički genocid, istrebljenje, duhovni genocid i moralni genocid, poništavanje naše celokupnosti. Vodi ga vojska, vodi ga politika, vodi ga crkva, vode ga mas-mediji, vodi ga čitav jedan svet koji je ujedinen oko tog interesa da taj rat dobije i da mi taj rat izgubimo. Verujem da je prva stvar učiniti sve da se odbrani istina. Mi moramo reći tom svetu da je ovo vreme stida, vreme laži i da u tom vremenu stida i laži ne biraju se apsolutno nikakva sredstva da se jedan narod duhovno poništi i u tom duhovnom genocidu nad našim narodom, učestvuje i jedna cela civilizacija u sredstvima takozvanih mas-medija ...

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vaš komentar, molim vas?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Potrebno je podsetiti na kontekst ovog video snimka. U tom trenutku međunarodna zajednica je zauzela čvršći stav prema Srbiji i dolazi do ideje, baš u ovom trenutku, prema kojoj

je Srbija navodno žrtva genocidne zavere, ovo je artikulirao Dobrica Ćosić, jedna istorijska figura srpskog nacionalizma, a koji je bio predsednik Savezne Republike Jugoslavije i on sam ovde potvrđuje tu ideju, tu teoriju genocida koji se navodno vrši od strane međunarodne zajednice na štetu srpskog naroda, i vidimo to iz primera koji sam malopre objasnio.

TUŽILAC NAJS: Idemo dalje, u vašem izveštaju paragraf 71, fusnota 166, na strani 72 engleske verzije teksta ...

prevodioci: Napomena provodioca: u BHS verzija strana 71.

TUŽILAC NAJS: Gde govorite o antisrpskoj zaveri koju navodno vrše spoljni faktori.

(Video snimak)

Novinar: Domovine od nadiranja fašizma i uništenja srpskog naroda u Hrvatskoj. Srpski narod je uvek u svojoj istoriji umeo da prepozna i eliminiše izdajnike, pa će verujemo to ...

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vaš komentar, gospodine de la Bros?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: U ovom primeru vidimo još jedan aspekt paranoje zavere, dakle postojanje unutrašnjih izdajnika, pete kolone koja navodno prima naredjenja iz inostranstva, šta je još jedna unutrašnja pretnja, ta peta kolona koja treba da se eliminiše. Emitovanje ovakve vrste vesti je na neki način poziv na linč svih protivnika režima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Paragrafi 72 i 73, pod naslovom "Trijumf dezinformacije" (Triumph of Disinformation) u engleskom tekstu na strani 74 ...

prevodioci: U BHS-u paragraf 72 i 73.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi u paragrafu 73 govorite o tome kako je svaka informacija u suprotnosti sa zvaničnom propagandom bila metodično odstranjena i da je to jedan od najeklatantnijih primera za to, odnosno

bombardovanje Sarajeva i Dubrovnika od strane srpskih snaga. Molim vas da pogledamo tabulatoro 57. Ovo je deo iz publikacije "Monitor" od 29. januara 1993. godine, a naslov tog teksta je "Istina je davno napisana". Radi se naime o učestvovanju Crnogoraca, u borbama na dubrovačkom frontu. Ako pogledamo treću stranu ovog prevoda članka, ovde imamo neke označene delove u kojima piše sledeće: "U dolazećim danima novine Pobjeda će napisati da su hrabri izviđači brigade Veljko Vlahović ubili četvoricu ustaša u borbi, a za selo Dubravka, a za vreme povlačenja ustaše su opljačkali i spalili kuće u selu. Moja je jedinica prva videla novinara Pobjede 7. oktobra, dva dana posle objavljivanja članka u Pobjedi. Dana 14. oktobra 1991. godine oslobodili smo Plat i Kupare". Dalje piše u tekstu: "Govorili su o jakom otporu ustaških jedinica koja je u blizini Plata slomljen... Tela stranih plaćenika su pronađena. Jako smo puno čuli o stranim plaćencima tokom tih 15 dana ratovanja. Strah da se padne u ruke raznim Kurdima, Nemcima ili Afrikancima je bio jak među vojnicima. U stvari, za vreme tih 15 dana nismo naišli ni na kakvu pravu vojnu formaciju, niti je neki plaćenik bio zarobljen ili poginuo". Sledeći pasus počinje rečima: "Plat je zapravo zauzet bez borbe". U sledećem paragrafu se kaže: "Poput mrava sa jasnim i preciznim zadatkom vojnici su se razišli u potrazi za ratnim plenom, ništa šta bi moglo da bude od koristi nije izmaklo pažnji. One stvari koje nisu mogle da se nose, razorene su na jedan zaista zapanjujuć način. Ostali su samo goli zidovi". Molim vaš komentar o ovome delu koji se odnosi na dubrovačko ratište i vojnu kampanju tamo?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Mislím da je ovo jedan dodatni primer tehnike dezinformacije koji je korišten kako bi se zavaralo javno mnjenje. U vezi sa onim šta se uistinu događalo za vreme te operacije, ono šta je zapravo frapirajuće radi se o svedočenju osobe koja je učestvovala u tim ratnim operacijama, i koja upravo govori o nečemu šta je sasvim drugačije od onog šta je doživela i načina kako prezentira činjenice. Dakle, postoji jedan veliki raskorak sa tim u vezi i tu se vidi takva dezinformacija.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim da se pokaže dokument pod tabulatorom 58 u vezi sa istim kontekstom. Samo trenutak molim vas. Molim da se pokaže vrh ove strane. Ponovo iz "Monitora" od 17. decembra 1992. godine. Naslov je "Dobićemo rat koji nam je nametnut". Zbog mojeg previda nismo označili jedan deo, ali lako ćemo da se snađemo. U prvom pasusu piše, u drugom redu se spominje oslobodilački marš protiv ustaša, Kurda i plaćenika koji pune Konavle i Dubrovnik, zatim u drugom pasusu

vidimo kako je javnost bila zapaljena da se tražila osveta, zapalilo se ratničko raspoloženje, šta je upravo general Torbica želeo da postigne. Dalje u tekstu se spominju gubici ministarstva unutrašnjih poslova koji iznose 600 do 700 ljudi. Na sledećoj strani se takođe pojavljuju neki primeri, drugi red od vrha, u praksi "razoružavanje svih paravojnih formacija šta je nastojala ustaška Vlada dugo vremena na teritoriji Crne Gore i Hercegovine je izvršeno, kako bi se vodio građanski rat i na tim prostorima". U sledećem pasusu se kaže da su "vođe Crne Gore u nekoliko navrata upozorile ustašku Vladu". Dalje se ponovo u tom pasusu nekoliko puta spominju ustaše, a u citatu, čini mi se Pavla Strugara, u sledećem pasusu koji ćemo da vidimo za trenutak, dakle četiri reda od dna piše: "Dobro uvežbane ustaše koje dobro poznaju vlastiti teren". Dakle, ponovo se pominje ustaška Vlada, u idućem pasusu. Istovremeno mogli bismo da pogledamo i treću stranu, i možemo da pogledamo prvi pasusu koji tu vidimo, prvi celi pasus, piše: "Marović slikovito objašnjava da su jednom fašisti imali Jevreje, a ustaše imali Srbe i mi verujemo da se istorija nikada neće ponoviti. Ali, mislili smo da se neće ponoviti, na žalost ona se ponovila i to je istorijska tragedija", dakle, citat Svetozara Marovića. U sledećem pasusu Milo Đukanović, tadašnji predsednik Vlade Crne Gore, kaže: "Zato što smo morali da razgovaramo na hrvatskoj strani sa ustašama, licemerima, kriminalcima, krvopijama i drugim rečima, plaćenicima čiji je cilj bio da se razori država Jugoslavija". I dalje se kaže da su počinili genocid. Molim vas, reci te nam, ja sam dosta vremena potrošio u vezi sa ovim člankom, možete li da nam date vaše komentare u vezi sa tim ukoliko vaš prethodni komentar nije uspeo sve to da pokrije?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Mislim da je ovo još jedan dodatni primer terminologije koja je korištena i da se radi o određenim procesima o kojima smo već razgovarali, mi smo već bili naveli neke primere toga. Dakle, radi se o jednom dodatnom primeru za takvu vrstu rada.

TUŽILAC NAJS: Hvala. A sada bismo prešli na fusnotu 177, na kraju paragrafa 73 gde se kaže... Dakle, radi se o istoj opštoj temi. Dakle, zanima nas fusnota 177 koja je na strani 75 u engleskoj verziji teksta ...

prevodioci: Napomena prevodioca: 74 na BHS.

TUŽILAC NAJS: A to je video insert broj 19 koji se bavi požarom u Univerzitetskoj biblioteci u Sarajevu.

(Video snimak)

Novinar: *Biblioteka, srećna je okolnost da je ono što je neprocenljivo blago domaće i svjetske kulturne baštine iz nje iseljeno još prije dva mjeseca. Teško je utvrditi kako je požar izbio. Tačno je da su se noćas u neposrednoj blizini na obroncima Trebevića odvijale jake borbe. Nas više izvještača iz Sarajeva gledali smo danas zgradu vijećnice sa najbližeg lokaliteta, ali nismo vidjeli na njoj oštećenja od granata. Posmatrajući zgradu vijećnice uočili smo da njoj nema spoljnjih oštećenja, te da se plamenovi požara viju na nekoliko različitih mjesta u unutrašnjost zgrade. Sve ukazuje da se radi o novoj manipulaciji muslimanskih vlasti sličnoj onom paljenju guma u Dubrovniku koju smo već nekada gledali.*

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vaš komentar na ovo, gospodine De La Bros?
SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja bih rekao da je to informacija koja je zapravo u kontradikciji sa službenom verzijom događaja je bila deformisana da bi se bolje uklopila u ovu verziju i to je zapravo događaj koji poziva nehотиčno na jednu drugu manipulaciju koja je navedena, spominjalo se granatiranje Dubrovnika, koje je gledaocima srpske televizije prikazano kao da se radilo o montaži koju su napravili snimatelji stranih televizija koji su jednostavno zapalili jednu automobilsku gumu pred kamerom kako bi stvorili takav utisak. Dakle, radi se o manipulacijama i dezinformacijama koje posle puno drugih takvih... Dakle, radilo se o Dubrovniku i imamo nekoliko takvih slučajeva u Sarajevu, i na takve događaje se ja zapravo oslanjam pri izradi ovog izveštaja. Ovde se nastoji da se odgovornost za ono šta se dogodilo da se odgovornost prebaci na druge.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako pogledamo indeks vašeg izvještaja, vi zapravo idete iz drugoga segmenta "Mediji u službi rata" (Media in the Service of War), imamo dakle treći deo koji se zove "Trijumf dezinformacije", sad idemo na treće veliko poglavlje. Indeks može da se stavi na grafoskop, možemo tako možda da uštedimo malo vremena. Dakle, treći deo se bavi disciplinovanje celokupnog alternativnog informisanja, i tu imate tri dela. Prvi se bavi time kako je srpska štampa bila pod strogim ograničenjem, drugi govori o tome kako su delovale ratna propaganda i nacionalna kohezija za vreme rata na Kosovu, i treći iznosi razloge uticaja propagande na javno mnjenje. Ako počnemo sa prvim delom toga segmenta vašeg izveštaja, a

mislim da imamo još samo nekoliko dokumenata: tri i još jedan video insert koji moramo da pogledamo. Vi se dakle bavite strogim ograničenjem pod kojom je bila srpska štampa. To počinje na strani 79 engleskog teksta u paragrafu 79 ...

prevodioci: Napomena prevodioca: strana 78 u BHS verziji.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Govori se o psihološkom pritisku koji je nametnut novinarima, o odbijanju medija koji su objavljivali informacije na saveznom nivou, i zatim plan akcije za koji vi kažete da je bio usmeren protiv nezavisne štampe. Bilo bi dobro da usmerimo našu pažnju na pasus 83, koji je u engleskom tekstu na strani 81 ...

prevodioci: Napomena prevodioca: u BHS verziji na strani 80.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pomoglo bi nam da pogledamo i dva dokumenta: jedan je pod tabulatorom 22. Gospodine De La Bros, ovde postoje specijalne odluke Helsinškog odbora za ljudska prava u vezi sa izveštajima konkretnih država. A datum ovoga dokumenta je iz 1992. godine, mislim. Tu vidimo pod naslovom "Donete odluke", na prvoj strani, označeni deo u članu 14 relevantne konvencije govori se: "Preduzete su mere da se bori protiv zalaganja za nacionalnu, rasnu ili versku mržnju koja čini posticanje na diskriminaciju neprijateljstvo ili nasilje". Na idućoj strani piše nešto u vezi sa tim šta se odnosi na Bosnu i Hercegovinu, a kasnije slično i na Hrvatsku. Pod naslovom (C) piše da je "Komitet za ljudska prava izrazio svoju zabrinutost". Dalje na sledećoj strani kaže "da je radio u skladu sa tom konvencijom, da je preduzeo mere za sprečavanje suzbijanje", pre svega, "traži se od Vlade Savezne Republike Jugoslavije da podnese izveštaj i da kaže kakve su mere preduzeli u svrhu suzbijanja rasne, verske ili nacionalne mržnje". Molim vas, recite nam koji je vaš komentar u vezi sa ovim?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Komentar koji iz ovoga mogu da izvučem i da kažem, da su vlasti Republike Srbije, Republike Crne Gore bile upoznati sa pogubnom ulogom nekih medija koji su delovali na njihovoj teritoriji i koji su prenosili poruke nacionalne, rasne ili verske diskriminacije koja je dovođila i do nasilja, te da su u samom zakonodavstvu koje je bilo na snazi i na osnovu tog zakona, morali da preduzmu mere kako bi se to suzbilo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sećete se pitanja o povezivanju koje je bio postavio sudija Robinson juče? Recite nam da li se vaš komentar u vezi sa ovim tekode veže za to pitanje?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Osim toga sada pogledajmo dokument koji je već u dokaznom materijalu, dokazni predmet 359, tabulator 3 i to strane 23 i 24. Ovo je jedan dokument od strane Hjuman rajts voča (Human Rights Watch) u kojem piše da je "Helsinški odbor zabrinut zbog izveštaja da jugoslovenska vojska vrši pritisak na lokalne novine u Kragujevcu i drugim područjima uže Srbije i da od njih traži da štampa liste ljude za koje vojska tvrdi da su dezertirali, koji su pobjegli sa ratišta u Hrvatskoj. Vojne vlasti navodno su nameravale takve liste da objave na javnim mestima. Na antiratnim mitinzima u Srbiji su potpisivane protestne peticije u vezi sa tim". Dalje piše da je "Helsinški odbor zabrinut zbog obelodanjivanja imena navodnih dezertera i da bi to moglo da dovede do represalija protiv njihovih porodica od strane paravojnih grupa ili nekih pojedinih ekstremista. Osim toga, traženjem od lokalnih novina da se objave takve liste jugoslovenske vojne vlasti se upliću u slobodu štampe". Mogli bismo da pređemo nekoliko strana dalje... Dobro, dobro, ostaćemo za sada na ovom odlomku. Da li ovo ponovno pokazuje da je država bila upoznata sa takvim stvarima na osnovu izveštaja Helsinškog odbora za ljudska prava? Je li to tačno?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja mogu da komentarišem da se ovde radi o jednom dodatnom upozorenju upućenom vlastima o protuzakonitom i opasnom načinu rada. Mislim da je ovaj dokument interesantan. Naime, čitav dokument i ovaj odlomak jasno pokazuje da nastoji da se osmisli javno mnjenje i da želi da se utiče na one koji ne slede onakvo ponašanje koje je prihvaćeno. Ako pogledamo ovaj dokument, mislim da se tu uopšteno radi o spiskovima novinara koji zapravo skreću sa puta, koji nisu dovoljno disciplinovani još od 1990. godine. Dakle, radilo se o jednome spisku koji je... Jedan takav sličan spisak napravio je Vojislav Šešelj i taj spisak je bio pročitana na televiziji, i kojim je tražena eliminacija nekih novinara. Ja sam neke od njih susreo u Beogradu. Dakle, radi se o jednome takvom opasnom postupku.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sledeći podsegment vašega izveštaja koji se tiče ove teme: srpske štampe pod prismotrom, bavi se direktnim učestvovanjem

bračnog para Milošević. U paragrafu 86, na strani 82 engleske verzije teksta ...

prevodioci: Napomena prevodioca: u BHS verziji na 81 strani.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U tabulatoru 4... Odnosno deo tabulatora 4 nas zanima, druga strana ovog dokaznog predmeta, zamoliću poslužitelja da nam pomogne. Ovo su prvi izvodi iz Jovičevog dnevnika, fusnota 197. Tu piše sledeće: "Miloševićeva žena počela je da objavljuje niz članaka u Dugi u obliku dnevnika i razmišljanja, u kojem se bavila brojnim političkim i društvenim pitanjima, ali takođe je najavila šta bi trebalo da se dogodi i šta bi moglo da se dogodi. Sve šta je ona najavila, to se i dogodilo. Ono čemu se ona suprotstavila, javno je bilo napadnuto i kasnije se govori da je nad ljudima već tada lebdela avet koja može da ih satire samo jednom jedinom rečenicom". Možemo li da pustimo i ovo? Našli smo jedan francuski insert, ovo je zadnji insert, časni Sude, mislim da vi imate njegov transkript, radi se o video insertu broj 20.

(Video snimak)

Dušan Mitević: Radilo se, dakle, o ratničkoj retorici, o lažnim informacijama i isfabrikovanim informacijama. Milošević je davao direktno svoje naredbe direktoru televizije.

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da je ovo bio Dušan Mitević, bivši direktor RTS-a. Možete li da nam date vaš komentar u vezi sa ovim, odnosno u vezi sa ova dva dokazna predmeta?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Oprostite ja sam imao određenih problema sa prevodom. Mislim da se radi o izvodu iz inserta. Dakle, govori se o tome kako su se radile isfabrikovane reportaže. U prevodu koji sam ja dobio, ne znam da li ste čuli vi na engleskom isto kao i ja. Dakle, moj komentar je da je čak među najbližim saradnicima Miloševića se podupire ovo učestvovanje gospodina Miloševića.

SUDIJA KVON: Gospodine Najs koji je izvor ovoga zadnjega video snimka?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da svedok može da nam kaže koji je izvor... Radi se o jednom intervjuu u dokumentarnom filmu o Miloševiću za kojeg se kaže da je moderni diktator i radilo se o emisiji koju je napravio Bi-Bi-Si (BBC) u koprodukciji sa mrežom *TV France 2* i francuskim Kanalom 5 (Chanell 5), je li tako, gospodine De La Bros?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da, tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sledeći deo je pod naslovom "Ratna propaganda i nacionalna kohezija za vreme rata na Kosovu" (War Propaganda and national Cohesion during the Kosovo War). Gospodine de la Bros, zanima nas paragraf 93, na strani 85 u engleskom tekstu ...

prevodioci: Napomena prevodioca: na BHS-u strane 84 i 85.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim vas da pogledamo dokument koji se nalazi pod tabulatorom broj 20. Ovo je dokument, samo da ga objasnimo, mislim da ste ga vi našli na internet sajtu, je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Recite nam sa kojeg ste vi to internet sajta skinuli taj dokument?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Mislim da se radilo o veb sajtu radio stanice B92. Da, da, piše na vrhu strane, na desnoj strani se čak vidi i internet adresa.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vidimo označeni deo, koji bih hteo da se vidi na grafoskopu... Hvala, nosi naslov "Ministarstvo informisanja Srbije – Upustva za rad novinskih agencija i medijskih podružnica u okolnostima neposredne ratne opasnosti". Tamo imamo dalje malo šesti paragraf. Piše: "Medijski radnici moraju da postave dvadesetčetvorosatni nazor i stalni kontakt sa državnim agencijama". Peti paragraf kaže: "Zabranjuju se strogo izveštaji o gubicima jugoslovenske vojske i srpske policije". Šesti paragraf: "Svaki novinar na terenu ili u novinskoj agenciji mora da bude u službi državnih trenutnih interesa i da učestvuje u sistemu izveštavanja i informisanja". Osmi paragraf: "Polijske i vojne aktivnosti moraju da se prikazuju kao odbrambene aktivnosti ili kao borba za odbranu i zaštitu zemlje". Deveti paragraf: "Neprijateljske gubitke treba prikazati terminima kao što su neutralizovan, stavljen izvan snage, paralizovan i likvidiran". Paragraf 10: "Nijedna informacija koja širi

defetizam i paniku ne sme da izmakne pažnji glavnog urednika". Paragraf 13: "Takozvana Oslobođilačka vojska Kosova (UCK, Ushtria Clirimtare e Kosoves) mora da se naziva bandom, teroristima i kriminalcima". Paragraf 14: "Snage NATO moraju da se nazivaju agresorima". Paragraf 15: "Medijski radnici moraju da naglašavaju da su pripadnici vojske i policije borci za slobodu zemlje". Dakle, treba da opišete izvor ovog dokumenta. Ali, pre svega, recite nam da li je ovo u skladu sa materijalom koji ste vi pregledali, sa sirovim materijalom koji ste imali na raspolaganju?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ova upustva dolaze iz Ministarstva informisanja u vreme kada su već počeli vazdušni napadi... Izvinjavam se čuo sam prevodioca koji prevodi na francuski. Ovo se pojavilo kada su već počeli vazdušni udari. Datum koji sam uspeo da nađem je bio 24. mart 1999. godine. A čini mi se da ovdje postoji jedan način kako je napravljena lista čitanja koja je nametnuta štampi. Dakle, nije bilo nikakve margine u smislu informacija, a informacije su se zadržavale već na samom izvoru. Komentari su diktirani novinarima. Dakle, radilo se o *de facto* cenzuri.

SUDIJA KVON: Gospodine de la Bros, je li dokument koji vidimo na grafoskopu originalni dokument, ili prevod nečega šta je stavljeno na internet sajt?

SVEDOK DE LA BROS: Na internet sajtu imate jednu verziju na srpskohrvatskom i jednu na engleskom, radi se o engleskoj verziji. Dakle, to nije neki prevod koji sam ja napravio ili neko drugi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude ja imam još dva dokumenta, vidim koliko je sati, ali ja sam našao, da budem precizniji gospođa Uerc-Reclaf (Uertz-Retzlaff) je našla dokument koji sam ja pogrešno prikazao kao tabulator 66. Ja bih hteo to da obradim. Radi se o već predočenom dokaznom predmetu 361, tabulator 2. Pretresno veće i gospodin de la Bros bi možda sada želeli da se vrate na pasus 65 izveštaja koji je na engleskom jeziku gotovo ceo na strani 65, a Pretresno veće bismo podsetili da se radi o podnaslovu "Stigmatizacija protivnika" (Stigmatising the Opponent), sam dokument ćemo da vidimo na grafoskopu, je iz novina "Narodna armija", od 9. januara 1992. godine, naslov je "Istina je probila sve barijere i vojnikova priča". Nećemo puno da se bavimo prvom stranom, pogledaćemo treću stranu ovog dokumenta u kojoj se nalazi analiza, dakle dnevna analiza situacije u kojoj se govori o složenom zadatku... Zapravo ovaj izveštaj daje analizu. Govori o neprijatelju

koji dokazano mrzi pripadnike JNA, dalje se kaže: "Operacije neprijatelja je bilo teško predvideti, jer su služili svim trikovima i perfidno su napadali... Mi smo suočeni sa neprijateljem koji se bori u jednom prljavom ratu". Takođe se govori "da su naši vojnici voljni da se bore, ali nisu navikli na takvu perfidnost neprijatelja". Sledeća strana govori se "o dokazanoj hrabrosti naših vojnika, mora da se ukaže na požrtvovatnost vojnika, svi žele da se bore i da se hrabro ponašaju... Može da se ukaže na političke intrige nekih strana koje nastoje da stvore uznemirenost u našim snagama... Stanovništvo je bilo strašno indoktrinirano posebno Muslimani i Hrvati. Oni su bil uplašeni dolaskom crnogorskih i srpskih vojnika tako da se često dolazilo u potpuno evakuisana sela, a u drugim selima su nas ljudi primili sa strahom. Ali posle nekog vremena taj strah je nestao, jer su ljudi shvatili da vojnici nisu došli kao okupatori nego kao oslobodioci. Kasnije smo imali prijateljeske sastanke sa ljudima koji su tamo živeli koji su donosil voće i kolače našim vojnicima i častili ih onim šta imali". Dalje piše: "Mislim da je to jedan od naših najvećih dostignuća. U Dubrovniku su takođe shvatili da JNA nije granatirala, uprkos strašnoj propagandi koju su uvek iskazivali". Dakle da li možete li da nam u vezi sa ovim vašim podnaslovom "Stigmatizacija protivnika" da date komentar o ovom tekstu koji smo upravo pročitali?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Mislmi da terminologija kojom se uopšteno karakterišu Hrvati kao ustaški borci ili muslimanski vojnici o kojima se govori kao o džihad ratnicima. Dakle, ovakav manihejizam se nalazi i u opisu borbi, ja o tome govorim na strani 71 mog izveštaja na francuskom jeziku. Reportaže koje govore o srpskim snagama uopšteno govoreći daju samo jednu sliku razaranja i daju samo sliku stradanja civila. Kada srpske snage napadaju neki grad, onda se stalno govori da se radi o odbrani i o oslobađenju dotičnog grada. Racimo kada smo gledali medijsko pokrivanje borbi u Vukovaru, slično tome takvu Situaciju smo videli i u Sarajevu u vezi sa tamošnjim događajima. Dakle, tu smo na neki način suočeni sa promocijom iskrivljene slike srpskog borca koji je hrabar i koji je temeljit, a sasvim suprotno se govori o akcijama protivnika, koji se sistematski žigošu bilo izrazima kojim se opisuju ili kada se govori o zverstvima za koja se navodi da su bila počinjavana sistematski.

TUŽILAC NAJS: To je sve šta sam hteo da pitam svedoka osim ako ne postoji još nešto. Hvala vam, gospodine de la Bros, većina vašeg mišljenja je zapravo u vašem izveštaju koji je predodčen kao dokazni predmet pred ovim Sudom.

SVEDOK DE LA BROS: Hvala.

TUŽILAC NAJS: Mislim da su to bila sva moja pitanja. Ja ću za vreme pauze razgovarati još o tome sa gospođom Uerc Reklaf, ako sudija tako želi.

SUDIJA MEJ: Pauza od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude da li mogu da dodam samo još jedno pitanje na jednu temu koja proističe iz pitanja sudije Robinsona koje je on postavio juče prepodne. Kada je primetio u vezi sa izveštajem koji razmatramo, da se povlači paralela između nacionalne retorike i počinjenja strašnih zločina i sudija Robinson je pitao da li svedok može da potkrepi tu vezu između retorike i stvarnih zločina. Možda ćemo kasnije moći na to da odgovorimo. Ja sam pomenuo, kada smo govorili o dokumentu pod tabulatorom 22, danas prepodne da bih hteo da zamolim svedoka da se vrati na paragraf 4 svog izveštaja. Želim da se to stavi na grafoskop, to je na strani 4 na engleskom. Paragraf 4, gospodine de la Bros počinje ovom tvrdnjom "nacionalistička politička propaganda čiji su nosioci bili sredstva informisanja pripremili su javno mnjenje za rat idući na taj način na ruku najgorim nasiljima počinjenim u okviru nacionalnih političkih programama", kraj citata. To je zaključak koji bi mogao da izvede neki stručnjak za političke nauke ili sociolog ili neki sličan stručnjak. Kako ste došli do tog zaključka?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ovde smo u domenu političkih nauka, ne prirodnih nauka. Nije uvek lako pokazati, jasno prikazati efekte koje može da ima emitovanje raznih poruka na javnost. Ako pogledamo terminologiju i leksiku koja se koristi za označavanje neprijatelja, ja bih hteo da kažem da, kada sam proučavao ulogu medija, pokušavao sam da kažem kakvi su mehanizmi korišćeni za propagandu u medijima, jer na kraju krajeva mediji su samo jedan od mnogih aktera, čak iako oni imaju najviše i najbolje načine da njihova porika stigne do najvećeg broja ljudi, to jest do javnog mnjenja. Ja hoću da dodam da korišćenjem ogorčenosti Srba protiv drugih grupa i korišćenjem žrtvenih jaraca, upotrebom određene leksike koja se koristi da se nipodaštavaju druge grupe, to se čini u tolikoj meri da se toj drugoj grupi poriču sve ljudske osobine, što olakšava da se protiv njih čine zločini. Ova

leksika korišćena je ne samo u medijima, tu leksiku je prihvatila i javnost i novinari u Beogradu su mi objasnili da su ljudi počeli da se izražavaju rečima koje čuju na televiziji svaki dan. Ta njihova leksika nikad nije bila neutralna. Propaganda je jedno nevojno oružje, ona simboliše put kojim se krenulo, ponašanje koje je postalo prihvaćeno i definiše neprijatelja koji treba da se eliminiše. Međutim, hteo bih da se vratim na samu definiciju propagande koju sam dao u svom izveštaju. Bilo bi važno prisetiti se "da se propagandom nazivaju sve tehnike i metodi koji postoje da se izvrši uticaj na ljude na političkom nivou. Zato je cilj propagande da se utiče na ponašanje javnosti i da se ona natera da prihvati određene ideje". Leksika koja se koristi da se prenese ta propaganda i da se ona širi je, po mom mišljenju, način koji je doveo do takvih posledica.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nastavite.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Hteo bih da dodam, da bi propaganda bila sasvim efikasna ili još efikasnija u određenom društvu, nepoželjno je da postoje različita mišljenja. Propaganda je tim efikasnija ukoliko postoji samo jedna istina koja je destilisana za javnu upotrebu. Upravo to sam pokušao da prikažem u svom izveštaju.

SUDIJA ROBINSON: Ako mi je teško da nešto prihvatim, to je kategorički nedvosmislen način na koji je ovo formulisano. Kao što smo već rekli ovde govorimo o društvenim, a ne o prirodnim naukama. Kad bi to bilo formulisano na neki drugi način: tako nešto može da dovede do strašnih zločina. Međutim, kada se ovo kaže na tako kategoričan način, onda to treba nečim konkretnim i potkrepiti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude, korisno je da shvatim šta vi zapravo želite da čujete. Gospodin de la Bros vas je čuo. Imam za njega još neka pitanja. Da li želite da kažete nešto kao odgovor na ovo šta je rekao sudija Robinson, u vezi sa vašim kategoričkim izražavanjem tvrdnje u paragrafu 4?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: U mom izveštaju trebalo je možda da naglasim da se radi o društvenim naukama i da nije uvek lako prikazati određenu vezu, kao što je to lako u prirodnim naukama. Međutim, bez obzira na to, iako je ova formulacija možda prejaka, ipak ostajem pri svom zaključaku, a to je isti zaključak koji je doneo gospodin Mazovjecki (Tadeusz Mazowiecki) u svom izveštaju. Možda sam dozvolio sebi da podlegnem uticaju tih snažnih zaključaka koje sam našao u tom izveštaju, pišući svoj.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Poslednje pitanje sa moje strane. Sa svojim obrazovanjem u polju raznih društvenih nauka, da li možete da nam kažete kakvi drugi elementi eventualno postoje: na primer, karakter određene vlade ili postojanje oružanog sukoba, ili tako nešto? Da li postoje neki drugi elementi koji možda predstavljaju plodan teren za propagandu da ona ima tako jak efekat?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Kao što sam rekao pre par minuta, javni mediji su samo jedno sredstvo za širenje te propagande. Ima drugih faktora koji imaju svoj uticaj na način na koji se formira javno mnjenje. Među tim drugim elementima i drugim akterima su intelektualci, naravno crkva, političari i na taj način vidimo da u okviru tih raznih grupa postoje isti lajtmotivi (light-motive) koje nalazimo u medijima. Razlika je samo u tome što mediji imaju pristup najvećem broju ljudi.

TUŽILAC NAJS: Hvala. To su bila sva moja pitanja.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, mi smo odlučili da vam damo tri i po sata ukoliko ih želite, za unakrsno ispitivanje ovog svedoka. Ako vam nije potrebno toliko vremena, to je na vama da odlučite. Mi smo uzeli u obzir dužinu glavnog ispitivanja kao i obim svedokovog izveštaja o kojem imate pravo da ga unakrsno ispitujete. Da li želite da počnete?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Želim prvo da raščistimo ovo pitanje vremena, gospodine Mej (May). Naime, gospodin Najs je na početku rekao da će samo na brzinu preći preko izveštaja baveći se uglavnom njegovom strukturom i samo retko vadeći i citirajući njegove određene delove, što će reći, on je nastojao da svoje vreme maksimalno skрати, podrazumevajući da je izveštaj, koji kao što vidite, ima 100 strana i ova dva bajndera koje smo uzgred budi rečeno dobili juče, nešto što je poznato. Tako da je sam naglasio da ide ubrzano i da samo uzima pojedinačne primere. Što se mene tiče, smatram da osim tih pitanja, strukture i drugih stvari koje je koristio gospodin Najs, ja moram da uđem i u pitanja koja se tiču sadržine izveštaja. Prema tome, meni svakako treba duže vreme za ovog svedoka nego ovo koje ste mi vi dali, koje je maltene približno, ja čak mislim i isto kao vreme koje je imao gospodin Najs. Tako da očekujem da mi date duže vreme da ispitam ovog svedoka. Ovo su argumenti koje, mislim, vi ne možete da odbijete.

SUDIJA MEJ: Zapravo, niste u pravu. Imate isto vreme kao i Tužilaštvo, a vama smo dali jedan dodatan sat da ispitujete o izveštaju. Međutim, mi ćemo svoj stav da preispitamo na isteku tog roka, zavisno od toga kako se vi budete koristili tim vremenom i koliko ekspeditivno budete ispitivali. I u tom svetlu ćemo da preispitamo svoju odluku. Hajde da počnemo.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine de la Bros, da počnemo sa onim sa čim je maločas intervenisao gospodin Robinson i na šta ste vi davali jedan opšti odgovor. Naime, kritična reč je tu vaša kategoričnost u oceni određenih događaja. Pred kraj vašeg današnjeg svedočenja, vi objašnjavate kao propagandu, kao iskrivljeno predstavljanje stvarnosti niz izraza. Naime, podrazumeva se da vi znate istinu i upoređujete ono šta ste analizirali sa istinom. Je li tako, gospodine de la Bros?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja i ne tvrdim da postoji neka apsolutna istina. Međutim, tvrdim da način na koji se tretira i komentariše informacija nije bio dovoljno raznovrstan, da je to bila jednosmerna ulica.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To ću vam osporiti kasnije, ali evo nekoliko stvari koje ste vi maločas na neki način žigosali kao propagandu koja iskrivljuje istinu. Na primer, citirali ste kako za NATO snage koje su izvršile agresiju se sugerira da se za njih koristi izraz agresor. Je li vi smatrate da to nije bio agresor?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja mislim da nije na meni da kvalifikujem NATO kao agresora ili ne, to nije bilo u mojoj nadležnosti, ja sam govorio o tome samo u smislu načina na koji su mediji tretirali to pitanje. Ja lično nemam ništa da izjavim o tome da li su te tvrdnje o NATO-u i njegovoj intervenciji zasnovane valjao ili ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, zar nije vođen rat protiv Jugoslavije?

SUDIJA MEJ: Upravo ovako gubimo vreme, na prepirke sa svedocima. Ovaj svedok svedoči o propagandi, nije na njemu da kvalifikuje, to je nešto o čemu ćemo mi odlučiti na kraju. A pretresajući stalno ista pitanja nama nimalo ne pomaže, i vama neće doneti ni malo više vremena. Dajte onda da pređemo na drugu temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pomenuli ste maločas UČK da se kaže da je teroristička organizacija. Je li vi smatrate da je istina kojom vi raspolazete da UČK-a nije teroristička organizacija?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne sećam se da sam pominjao UČK. Dajte mi, molim vas, malo više informacija.

SUDIJA MEJ: To se odnosi na nešto šta piše u dokumentu. Molim vas podsetite me na broj tabulatora. Mislim da je to bio ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, to se uzima kao primer propagande, a šta ako je slučajno to šta se uzima kao primer istina?

TUŽILAC NAJS: Mislim da je to broj 20, tabulator 20. To je vrlo svež dokument, dokument srpskog Ministarstva za informisanje.

SUDIJA MEJ: Gospodine de la Bros, tu se pominje UČK, broj 13, gde piše da o UČK mora da se govori kao o bandi terorista i kriminalaca.

SVEDOK DE LA BROS: Vratiću se na pristup koji sam koristio kada sam pisao svoj izveštaj. Ja sam pokušao i nadam se da sam uspeo, da pokažem strukturu raznih mehanizama propagande, da pokažem kako oni funkcionišu, ja nisam stručnjak za događaje koji su se odvijali u bivšoj Jugoslaviji i da li je vaša verzija tačna ili netačna, nije na meni da kvalifikujem i odlučujem. Ono šta mene zanima kao nekog ko proučava propagandu, je način na koji se prezentiraju činjenice i tumače tačno ili netačno. Možete li malo preciznije da formulišete pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Upotrebljavate evo taj papir koji držite u ruci, kao primer propagande odnosno iskrivljenog predstavljanja istine. A šta ćemo ako je to kojim slučajem stvarno istina? Zašto bi se to smatralo nečim šta je neprimereno izveštavanje javnosti? Ja čak mislim, na primer, da je vrlo blago rečeno da je reč samo o teroristima, tu je propušteno da se kaže da je tu reč i o narko-mafiji i o mnogim drugim oblicima najgoreg kriminala koji je bio u okviru te takozvane UČK.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: U redu. Mislim da treba da se vratimo na značenje ovog svega i na obaveznu literaturu i leksiku koja je nametnuta novinarima, to jest na način na koji se tretirala informacija i slobodu koja je data novinarima. Oni nisu imali nikakvu slobodu u interpretiranju

informacija. Vraćam se na kontekst vremena kada su nezavisni mediji većinom bili ili totalno zabranjeni ili zbog ove obavezne leksike bili jako ograničeni u svom tretiranju informacija. Ono šta sam ja naglasio je način na koji je srpska javnost saznavala o onom šta se dešavalo na Kosovu. To je bio jednostrani pristup, jednosmerna ulica. I zbog toga ovde vidimo primer jedne propagandne tehnike. Ja ne donosim nikakve sudove o tome da li je nešto istina ili nije istina, da li je UČK bila teroristička organizacija ili ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U pravo ste doneli sud o tome da mediji nisu imali nikakvu slobodu i da novinari nisu imali nikakvu slobodu. Otkud vam ideja da novinari nisu imali nikakvu slobodu? Je li vi to znate? Samo mi kažite, tvrdite to i da idemo dalje. Doći ćemo na ta pitanja.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja sam ovde pružio jedan spiska raznih mera da se ograniče novinari ili da se oni totalno učutkaju tako što je ograničena njihova sloboda govora. To sam podelio na nekoliko kategorija u dokumentu koji vam je podnet i to je upravo ono što mi je poslužilo kao osnova za potkrepljenje ove tvrdnje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I dakle vi tvrdite da novinari nisu imali nikakvu slobodu? Vrlo dobro. A recite mi još samo par ovih prethodnih pitanja... Zašto smatrate, na primer, da su izveštavanja o raznim zverstvima propaganda? Ako je slučajno istina da su se ta zverstva dogodila. Da li smatrate da je štampa možda trebalo da ih prećuti? Ako ih ne prećuti, da je to propaganda. Govorim o nizu primera koji su nam ovde prikazani.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Možete li da budete precizniji?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, na primer, imali ste ovde, evo, jedan od najskorijih primera video trake koja je prikazana, gde se pokazuju oni izvađeni zubi, gde se govori o zverstvima, o masakriranju ljudi i tako dalje. A šta ćemo, gospodine de la Bros, ako je to zaista istina? Da li je, po vama, kao stručnjaku za medije, tu istinu trebalo mediji da prećute, ako se radi o zverstvima izvršenim nad Srbima?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Primer na koji se vi pozivate, mislim da se radi o insertu gde se prikazuju oni zubi koji su navodno zubi nekog Srbina koji su mu izvađeni od strane hrvatskih boraca i mislim da se pozivate takođe na onaj intervju sa onim starcem u uniformi, da li je to to o čemu govorite?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, to je to o čemu govorim. Uzeo sam samo jedan primer. Dakle, moje je pitanje opšte, zašto izveštaje o događajima, o stvarnim zverstvima, smatrate propagandom? Da li je po vama, kao stručnjaku za medije, trebalo to sve prećutati? Da se ne bi unemiravala javnost.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Problem sa tim primerom koji vi citirate, kao što sam naglasio u samom komentaru, je način na koji se informacija servira. To nije pouzdana čvrsta informacija, zbog toga što se ne radi o nekom svedoku koji je sve to lično video i nema nikakvog dokaza koji se pruža da potkrepi tvrdnju iz izveštaja o tome da se to desilo ili ne. Da li shvatate u čemu je razlika?

SUDIJA MEJ: Ovde on vama postavlja pitanja, a ne vi njemu. Međutim, objasnili ste to šta ste hteli.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja shvatam u čemu je razlika, jer je i ovo vaše svedočenje u funkciji demonizacije Srba koja je vršena čitavu jednu deceniju. Shvatam ja u čemu je razlika. Ali, da vam postavim još nekoliko prethodnih pitanja. Molim vas, zašto ...

SUDIJA MEJ: Ne, ne, nećete da mu iznosite takvu tvrdnju i to nekažnjeno. Gospodine, de la Bros, ono šta on vama tvrdi je da je vaše svedočenje, kako on kaže, jeste u službi demonizacije Srba. Treba da dobijete priliku da odgovorite na takvu ozbiljnu optužbu. Da li je vaše svedočenje zaista u službi nečeg takvog?

SVEDOK DE LA BROS: Apsolutno ne, gospodine predsedniče. Ja sam samo govorio, kao što sam govorio maločas, da kada sam kvalifikovao karakter srpske propagande, rekao sam da se radi o paranoji zavere, to je određivanje određenih grupa, organizacija, država koje su predstavljale metu ove prakse, i to se uklapa u tu logiku, u tu vrstu logike kojom se diskredituju drugi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, odgovorite mi na samo još par prethodnih pitanja, pa ćemo preći na ova druga. Vi ste naveli ovde više primera i videli smo i neke video trake, koje kaže na primer: muslimanski ekstremisti učinili to i to, ustaše, ustaški bojovnici i slično učinili to i to, takva i takva nedela. Vi tvrdite da kad se kaže muslimanski ekstremisti onda se misli na sve Muslimane; kad se kaže ustaški bojovnici, onda se misli na

hrvatski narod, što nijedno ni drugo nije tačno. Zar niste, na primer, upravo u izavi Kadijevića koju ste ovde citirali sa video trake, čuli da govori o svim narodima, i čuli kad govori o hrvatskom narodu da je to na štetu i hrvatskog naroda, ta zverstva koja se dešavaju i svo to nasilje? Dakle, kako možete, imajući u vidu primere koje dajete, da kažete da se na taj način kad se kaže muslimanski ekstremisti misli na sve Muslimane i kad se kaže hrvatski zlikovci i ekstremisti misli na sve Hrvate. Da li je osuda, na primer, događaja 11. septembra koji su napravili muslimanski ekstremisti, osuda svih ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, samo trenutak. Vaše pitaje traje već dve minute, ja zaista ne vidim kako ono može da okarakterise kao pitanje. Pokušajmo da konstruišemo pitanje iz ovoga šta ste vi sada rekli i ja mislim... Samo trenutak, budući da izgleda da nemate nameru da postavite pitanje, ja ću da ga postavim umesto vas. Prvo šta se ovde tvrdi je da korišćenje termina muslimanski ekstremisti i ustaški bojovnici nije istinito u smislu pozivanja na sve Muslimane, odnosno sve Hrvate. Dakle, pretpostavljam da se tvrdi da postoje brojni drugi primeri onoga šta je rekao Kadijević, a šta ukazuje na to da se govorilo o hrvatskom, odnosno muslimanskom narodu uopšteno, u širokom smislu. Dakle, vaš opis njih kao ekstremista, odnosno ustaša, da li ste vi u tom smislu preterali?

SVEDOK DE LA BROS: Moram da kažem da primeri o kojima raspravljamo od juče su primeri iz mog izveštaja, ima ih nekoliko. Jedino šta mogu da kažem u vezi sa tim, sa distance i u svetlu primera koji su mi bili dostupni, dakle, svi ti primeri se ne nalaze u izveštaju, ali na osnovu svega toga mogu da kažem da je u većini slučajeva, osim kada nemamo neke protivprimere, mogli smo da se uveriti da je reč o implicitnim, a nekad i o eksplicitnim, ne znam kako da se izrazim... Hoću da kažem da postoji jedno sistematsko generalizovanje, na neku zajednicu u celosti primenjuje se neki pežorativni epitet, pežorativni atribut. Kada se na primer govori o Hrvatima kao o ustaškim bojovnicima, ako ste vi deo srpske javnosti i ako ste upoznati sa istorijskim kontekstom Drugog svetskog rata, mislim da se takva veza onda odmah uspostavlja. Dakle, ljudi na umu imaju jednu takvu vezu. Danas ustaše su iste one ustaše koji su nekad počinile zločine, prema tome, moramo da ih se bojimo. Imate puno primera u ovom izveštaju, ja ih sad ne znam sve napamet, mi smo pogledali neke od njih i ne mogu sada da vam ovako odmah dam konkretan primer, pa vas upućujem na moj izveštaj u tom smislu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja vas pitam, gospodine de la Bros, kako možete izraz “muslimanski ekstremisti” da identifikujete sa svim Muslimanima ili izraz “ustaški bojovnici” sa svim Hrvatima? Ako se kaže muslimanski ekstremisti, pretpostavljam da se ne govori o svim Muslimanima. Ili ako se kaže ustaški bojovnici, da se ne govori o svim Hrvatima. Na osnovu čega vi izvlačite zaključak da se onda implicate misli na sve Hrvate ili na sve Muslimane. Na osnovu čega donosite taj zaključak?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Treba ovu generalizaciju staviti u paralelu sa činjenicom da je putem medija emitovan određeni broj izjava političara, zvaničnika srpske vlasti koji su na daleko eksplicitniji način postavljali ovu vezu. Kad čujete nekoga ko... Ja se izvinjavam, imam problem sa izgovorom imena na srpskom, kada citirate na primer gospođu Plavšić koja je izjavila da su “Muslimani su genetski manje kvalitetan, degenerisan materijal”, kada čujete izjave jednog srpskog lidera iz Bosanske Krajine koji kaže da su “deca iz mešanih brakova su dobra jedino za pravljenje sapuna” ja se sad izvinjavam, nisam tačno citirao tu izjavu, nemam je pred sobom. Onda vidite da je reč o stvaranju jednog opšteg konteksta u kojem je moguće uspostaviti takvu jednu vezu. Rade se generalizacije koje imaju za cilj da kod javnosti, kod slušateljstva, čitateljstva, proizvedu tu vezu. Mogu da vam spomenem još neke primere, na primer ono šta je Šešelj rekao u odnosu na Hrvate. Dakle, ne zaboravite da postoji čitav jedan kontekst koji kod publike stvara mogućnost da uspostave takvu vezu sa Drugim svetskim ratom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, budite ljubazni, pošto ste sad naveli neke primere, da li ste imali ikakav takav primer gde biste mogli da citirate mene ili nekog od predstavnika vlasti Srbije ili Jugoslavije? Ne znam o kom se lokalnom Srbinu iz Krajine radi, ne interesuje me izjava gospođe Plavšić koja takođe nije bila funkcioner ni u Srbiji ni u Jugoslaviji. Imate li nekakav takav primer nekog predstavnika vlasti Srbije ili Jugoslavije? A sumnjam da je gospođa Plavšićka tako nešto mogla da kaže.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Osim izjava koje sam citirao i koje su preneli srpski mediji, budući da ste mi već postavili takvo pitanje da li je neki važniji politički lider koristio takvu terminologiju na osnovu koje bi se mogla da postavi veza sa kontekstom Drugog svetskog rata i da je koristio pežorativne atribute za određenu nacionalnu zajednicu, mislim da možete da pogledate isečak iz video snimka broj 3 i to jedan vaš govor. Mislim da je to dokument koji je naveden pod tabulatorom 36, a u kojem koristite opšte termine kako biste opisali kosovske Albance, mislim da ste se koristili

izrazom... Pokušavam sada da nađem relevantnu fusnotu, govorili ste... Citat je na engleskom jeziku ...

TUŽILAC NAJS: Žao mi je što vam nisam odmah mogao da pomognem, ali jedan snimak u odnosu na koju imam fusnotu... Dakle fusnota koja dolazi odmah iza toga je 114.

SUDIJA MEJ: Nemojmo da trošimo vreme na to, možemo da se vratimo na to ako neko uspe da nađe referencu za vreme pauze. Vratićemo se na ovo, gospodine Milošević.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pošto ste uzeli... Mislim, ova suprotna strana nema sreće sa citiranjem mojih govora, nažalost, čak i kad izvlači iz konteksta. Evo ja imam ovde pred sobom tabulator 36, ja imam pred sobom originalni izgled, odnosno fotokopiju novina u kojima ima taj moj govor, budita ljubazni pa obratite pažnju šta piše. Gore je naslov "Legitimna je želja srpskog naroda da živi u Jugoslaviji".

SUDIJA MEJ: Dajte da svedok to nađe. Gospodine de la Bros, tabulator 36. Jeste li ga našli?

SVEDOK DE LA BROS: Tražim prevod tog isečka.

SUDIJA MEJ: Pogledajte dokument pod tabulatorom 36. Imate li jedan primerak tog dokaznog predmeta? Evo sada će poslužitelj da vam da. Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vidite... Gde je to u mom govoru nešto šta je upereno protiv bilo kog naroda. Evo, gore u podnaslovu stoji "narodi koji žele da napuste Jugoslaviju mogu to da učine na legalan način i bez nasilja Republika Srbija garantuje mir svim građanima i narodima koji u njoj žive, ali ona to traži i od drugih". Pa, ima opet podnaslov "Ponosimo se što Srbija ne vodi nacionalističku politiku", pa onda isto na prvoj strani pet predloga za budućnost i iz toga: "Sve političke institucije i JNA da garantuju mir; odmah da se donese ustavni zakon o ostvarivanju prava naroda na samoopredeljenje, sprovesti referendum na isti način istog dana na osnovu odluke Skupštine SFRJ", znači Jugoslavije, "posle referenduma ostvariti izraženu volju naroda, raspisati i sprovesti slobodne višestranačke

izbore za Skupštinu Jugoslavije". Dakle, nije mi jasno pošto ste ukazali na taj tabulator 36, u kome se pozivate na moj govor: odlučivanje bez nacionalne majorizacije... Kako voditi pregovore... Opstanak Jugoslavije izražava duh Evrope, i tako dalje. Dakle, pošto ste mi ukazali na to da ovde ima neka moja misao koja je u tom pogledu obojena nekakvom nacionalnom mržnjom, budite ljubazni, pa mi je pročitajte. Nisam vam ja tražio tabulator 36, vi ste rekli.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja sam mislio na paragraf 53 mog izveštaja i jedan video snimak koji je emitovan, a koji se tiče fusnota 111 i 112. U isečku iz tog govora koji je malopre bio emitovan, vi govorite... Vi koristite jedan vokubular koji je uopšten, kojim se generalizuje, jer govorite o ubicama, kažete da treba da se stane na kraj ubistvima Srba i Crnogoraca na Kosovu i još govorite o mogućnostima stvaranja albanske države na tlu Srbije, i dalje, u istom govoru fusnota 112, vi se koristite sledećim atributima, profašistički... Spominjete takođe jedan istorijski kontekst koji upućuje na fašiste i ustaše.

SUDIJA KVON: Ne dobijamo prevod na engleskom.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Dakle, vi sami u ovom govoru koristite jedan rečnik koji ima istorijske konotacije kada govorite... Odnosno koristite termine kao što su "profašistički", kada govorite o situaciji na Kosovu, o ubistvima Srba i Crnogoraca u toj pokrajini. Dakle, na određeni način, vi se služite istom terminologijom kojom se služe i mediji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, pa šta, pa zar nije dužnost države da zaustavi? Je li vi smatrate da nije bilo ubistava, zar vi mislite da nije ubistava Srba i Crnogoraca na Kosovu u to vreme i da država nije trebalo da reaguje? Mislim, zbog čega smatrate da je to šta ja kažem da moraju da prestanu ubistva Srba i Crnogoraca na Kosovu, okrenuto protiv albanske nacionalne manjine koja živi na Kosovu, a ne da se zaustavi proterivanje, ubijanje, masakriranje Srba i Crnogoraca na Kosovu, zar to nije dužnost države? U čemu vi tu vidite propagandu? Šta ako je istina da su postojala ta ubistva?

SUDIJA MEJ: Pustite svedoka da odgovori na pitanje.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Paragraf koji se odnosi na taj govor ima za cilj da pokaže, bez obzira na istinitost događaja, da i vi učestvujete u stigmatizaciji jednog, odnosno drugog naroda, tako što se služite terminima kojim se istovremeno služe i mediji, a koji se istovremeno svode na to da se termin "ustaše" koristi kad se misli na Hrvate, odnosno da se koristi termin "teroristi" kada se misli na stanovnike Kosova. Dakle, sve to je deo nastojanja da se stigmatizuje, da se generalizuje, da se stvori jedan takav kontekst. Reč je o terminima kojima se služe i mediji, a i druge institucije koje sam spomenuo, terminima koji su nametnuti unutar oružanih snaga kako bi se opisao neprijatelj.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro, gospodine de la Bros, vrlo dobro. Iako ovde, pročitao sam vam podnaslov: "Ponosimo se što Srbija ne vodi nacionalističku politiku" i govorim ovde, isto tako imate podnaslov da je Srbija država svih njenih građana i da je u Srbiji glavna stvar nacionalna ravnopravnost svih građana, imate to u više govora. Ali pošto kažete da se mediji time služe, jeste čitali, na primer, "Njujork tajms" (The New York Times) od novembra 1993. godine u kome piše, slučajno se sećam toga, David Binder (David Binder), američki dopisnik Njujork tajmsa: "Od 10.000 kuća dignutih u vazduh dinamitom u Hrvatskoj su srpske", da li i njega svrstavate u ovu srpsku takozvanu propagandu? Jeste čitali, na primer, to?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Taj članak nisam čitao. I niste mi dali dovoljno informacija da bih to mogao da vam komentarišem. Spominjete 10.000 kuća ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: On piše o 10.000 kuća u Hrvatskoj dignutih u vazduh dinamitom i kaže i zaključuje članak: "Hrvatska van ovih prostora koji su bili zaštićene zone Ujedinjenih nacija (United Nations) je danas etnički potpuno čista". 10.000 kuća dignutih dinamitom. I to naravno spada u propaganda, verovatno u srpsku propagandu koja ima uticaja na "Njujork tajms", a stvar je obratna. Da li shvatate da ste stvari potpuno postavili na glavu?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne, apsolutno ne. Vraćam se na cilj ovog izveštaja, a to je pokazati kakvi su mehanizmi operisali u ovom smislu, ja sam u potpunosti svestan činjenice da ja nisam savršeno upoznat sa istorijatom i hronologijom tog sukoba. Ja samo dajem određeni broj primera u svom izveštaju u kojima se navode činjenice u odnosu na koje ja ne mogu da budem siguran jesu li se dogodile ili ne. Ono šta je mene konkretno

zanimalo i šta je bila svrha mog rada je da se pokaže na koji način su se te činjenice interpretirane. Dakle, nije bilo na meni, niti je na meni da odlučim o eventualnoj istinosti, odnosno o neistinosti tih činjenica. Sa druge strane, u potpunosti je moguće da članak koji ste spomenuli, a koji ja nisam čitao, takođe prenosi neke poruke propagandnog tipa, to je moguće, međutim, to nije bio cilj mog rada. Nije bilo na meni da potvrdim da li su se neki događaji uistinu dogodili ili ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE : Ali vi o njima zauzimate stav, gospodine de la Bros, podrazumevajući da se radi o goloj propagandi, da se događaji nisu dogodili. A ja vam kažem, dakle, navodim vam jedan primer gde jedan list, koji ni malo nije bio naklonjen Srbiji, piše da su se događaji dogodili. I šta ćemo ako su se događaji dogodili, gospodine de la Bros, je li to onda u funkciji širenja mržnje ili izveštavanje o događajima i reagovanje na događaje koji su se dogodili? Ili, verovatno, štampa ne treba da reaguje na događaj koji se dogodi?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Možemo li neki konkretan primer da pogledamo, na koji primer mislite? Sada ste spomenuli nešto u smislu primera, ali ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naveo sam vam primer o kome piše Njujork tajms, ne piše o primeru, nego o 10.000 kuća dignutih u vazduh dinamitom u Hrvatskoj od čega je ogromna većina srpskih kuća i o etničkom čišćenju Hrvatske od Srba i o konstataciji da je Hrvatska najčistija etnički zemlja u Evropi u ovom trenutku, kao posledica tih zločina. Dakle, je li to vi svrstavate u srpsku propagandu, diktiranu od strane vlade u Beogradu i mene kao predsednika republike, to što, na primer, piše "Njujork tajms"?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Hteo bih da mi se omogući vreme da pročitam članak iz "Njujork tajmsa".

prevodioci: Sudija Mej mikrofon.

SUDIJA MEJ: Bez sumnje postoji propaganda sa druge strane, mislim da ste to i spomenuli, od strane Hrvata i Muslimana, je li tako? Pretpostavljam da to prihvatate.

SVEDOK DE LA BROS: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ - PITANJE: Pa, dobro, gospodine de la Bros. Evo ja sam, gospodine Mej, dobio u onim silnim kutijama papira i jedan priličan svežanj papira koji nosi naziv "Aneksi" od druge strane, nisam ga ja doneo... Dakle, od ovog aparata gospodina Najsa koji počinje sa 00495188 u kome se nalaze razne tvrdnje raznih ljudi koje bi se sve mogle svrstati u ovu, kako bih rekao, antimuslimansku i antihrvatsku propagandu, a reč je isključivo o istaknutim javnim političkim predstavnicima stranih zemalja, to sam dobio od strane preko puta. Evo, na primer, na strani 00495264 ima izjava Alfreda Šermana (Alfred Sherman), nekadašnjeg savetnika Margaret Tačer (Margaret Thatcher), iz 1994. godine, u septembru, u tački 23 kaže: "Rat koji se danas vodi na prostorima Republike Srpske potpisala je Nemačka da bi ostvarila hegemoniju na Balkanu. Cilj Nemačke je ne samo porast Srba u Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini, nego i odvajanje Kosmeta", znači, Kosova i Metohije, "Sandžaka i Vojvodine od Srbije kako bi uspostavila kontrolu nad dunavskim basenom na Balkanu". Evo, to je u njihovim papirima. Imate ovde koliko god hoćete ...

SUDIJA MEJ: Da vidimo šta ćemo sa tim dokumentima prvo. Samo trenutak! Samo trenutak. Želite li da svedok komentariše dokumente koje vi imate, koje ste dobili, a koje možda želite da predložite na usvajanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da, da, gospodine Mej, čuli smo gospodina Najsa da citira pojedini... Traži komentar, a i ja vam tražim komentar.

SUDIJA MEJ: Dobro, vrlo dobro. Mi ćemo da razmotrimo kako se to može uradi, postoji jedan ili dva načina, bilo da se ti dokumenti pojedinačno predoče svedoku tako da on o njima iznosi svoj komentar, ili bi možda bilo ekspeditivnije i štedljivije u pogledu vremena da ih svedok uzme, pa da ih pročita za vreme pauze, zato što danas nećemo da završimo sa njegovim svedočenjem. To možda može da mu da malo više vremena, da ih ponese, kako bi onda možda mogao o njima da iznese svoj komentar. Ali ako želite vi ih možete danas da pojedinačno predočiti svedoku. Ono šta ne možete da učinite, ne možete da čitate samo delove dokumenata i da očekujete da svedok na njih iznese komentar, a da ih ne pogleda. Šta biste vi od ovoga želeli da uradite?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, ovo što sam mu citirao Šermana je sve šta je citirano u ovom dokumentu suprotne strane, nisam izvadio

nijedan deo, pa sam hteo da pitam svedoka, pošto on takva stanovišta pripisuje nekakvoj srpskoj propagandi, eto kako na primer, 'ajde da pređemo preko "Njujork tajmsa", neka ga uzme, pa neka pročita, kako na primer komentariše ovo šta kaže Šerman, u vezi sa svojom tvrdnjom o nekakvoj paranoji srpskoj, o zaveri protiv Jugoslavije, je li to paranoja ili relanost? Je li u Jugoslaviji vođen rat... Je li Jugoslavija razbijena ...

SUDIJA MEJ: Moram da vas prekinem. Zaustavljam vas zato što on ne može da da komentar ako dokument ne vidi. E sad, ako mu pokažete dokument, on će moći da iznese svoj komentar. Ako želite da svedok to učini, on mora da vidi dokument, inače to sve nema smisla.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Neka budu ljubazni, neka mu daju, ja imam srpsku verziju ovoga prevedenu, znači, na srpski, rekao sam 00495188 zaključno sa... Sad ću da vam kažem 00495286 dobijen od, to je registracija suprotne strane, neka izvole, neka mu daju na engleskom, neka pročita, neka pregleda, a ja bih mu onda samo rekao nekoliko primera odavde. Ne može da pročita ovih stotinak strana koliko ovde ima. Dakle, da li to šta govori, na primer, Šerman o nemačkom planu...

SUDIJA MEJ: Trenutak, nema smisla da ovako nastavljamo. Gospodine Najs, možete li vi da pomognete?

TUŽILAC NAJS: Mi to ne možemo da uradimo odmah. Uspeli smo da nađemo članak "Njujork tajmsa", on se sad kopira. Ali sledeći članak je zapravo deo velike količine obelodanjenog materijala, to ne može da se uradi u ovom trenutku.

SUDIJA MEJ: Može li to da uradi prije nego što se svedok vrati u četvrtak?

TUŽILAC NAJS: Neka nam se da spisak brojeva i to može da se uradi.

SUDIJA MEJ: Dakle, pitanje "Njujork tajmsa" možemo da rešimo posle pauze. Molim vas da svi dobijemo po jedan primerak, a sledećim dokumentima ćemo da se baviti u četvrtak ujutro.

TUŽILAC NAJS: Ili posle pauze. Hteo bih samo uopšteno da kažem, sada, naravno, ne mogu da budem siguran u vezi sa tim u koju kategoriju ulazi

Šermanova izjava, radi se zapravo o privatnoj izjavi koja možda nije toliko relevantna za deo dokaznog materijala o propagandi, osim ako se konkretno ne dodiruje te teme. I to bi možda trebalo da imamo na umu.

SUDIJA MEJ: Dajte da vidimo dokument, pa ćemo onda o njemu da donesemo svoj sud. Nastavite, molim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Uzmite i dokument, članak Džona Rouza (John Rose) koji se zove "Srbi, Jevreji i Bosna" (Serbs, Jews and Bosnia) to je Džuiš vek (Jewish Week), Njujork (New York), avgusta 1993. godine, da vam skratim pošto ima tri strane, kaže: "Kampanja koju sprovode naša sredstva informisnja u Americi (United States of America) protiv srpskog naroda, prosto je neverovatna. Srbi su se borili protiv nacista, platili su strašnu cenu zato što su se borili na strani saveznika u borbi protiv Hitlera (Adolf Hitler). Mi koji smo preživeli holokaust, mi ih shvatamo. Oni su imali istu sudbinu kao i mi. Oni su po hiljadama ...

SUDIJA MEJ: Prekidam vas, jer ćemo na to da se vratimo kada dobijemo original. Svedok ne može da komentariše ništa ako ne vidi dokument. Gospodine Najs, možete li da nam pomognete u vezi sa drugim dokumentom ili je ova referenca bila dovoljna kako biste ga pronašli?

prevodioci: Gospodin Najs nema uključen mikrofona.

TUŽILAC NAJS: Datum iz avgusta bi pomogao. A sa druge strane bilo bi dobro da nam optuženi da "ERN" broj tog dela, ako ima.

SUDIJA MEJ: Imate li taj broj, gospodine Miloševiću? Koji je tačno datum u avgustu i "ERN" broja, ako ga imate?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Avgust 1993. godine *Jewish Week New York*, a ovaj broj gore gospodina Najsa koji je utisnut na stranici je 00495192, ako je to taj vaš broj.

TUŽILAC NAJS : Hvala.

SUDIJA MEJ: Dobro, to smo rešili. Želite li još nešto da se pronađe tako da bi moglo da se predoči svedoku. Imate li još neki dokument iz tog svežnja?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Iz ovoga ima mnogo dokumenata, ali na primer, evo na stranici 00495196 iz "Di cajt" (Die Zeit) Majk Tuman (Mike Tuman) "Rat ratnih izveštača" (The War of War Reporters) Hamburg (Hamburg), 2. septembra 1994. godine, kaže... Dao sam vam referencu vašeg broja, "huškačko novinarstvo usmereno je... Preuveličavalo brojke i jednostrano biralo činjenice da bi podstaklo vlade na intervenciju protiv Srba", a onda na istoj toj strani sa istom oznakom "War Report", "neimenovani izvori UN kazali su na to da je, kako bi iznudile stranu intervenciju, bosanska strana preuveličavala humanitarne patnje i čak podsticala srpske napade. Da ne govorim o drugim fingiranim napadima na svoje sopstveno stanovništvo" i tako dalje. A onda mislim da bi bilo korisno da pogledate *International Herald Tribune*, (Internatinal Herald Tribune), Beri Džejms (Barry James), "Muslimani pripremaju ofanzivu" (The Muslims are Preparing and Offensive) Pariz (Paris), 3. maja 1994. godine: "Prema rečima francuskih funkcionera količina dezinformacija koje stižu od muslimanske strane je ogromna".

SUDIJA MEJ: "ERN" broj, molim vas, za taj dokument.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: 00495205. A onda imate "Zapad protiv Jugoslavije" (The West Against Yugoslavia), Jerusalim (Jerusalem), gde ljudi kažu: "Cenim one među kojima nema rasne mržnje ..."

SUDIJA MEJ: Samo malo, molim vas. Sekretarijata (Registry) izgleda ima neki od ovih dokumenata. Koji dokument imate? Sada imamo članak iz "Njujork tajmsa", ali da se ne bismo prekidali na to ćemo da se vratimo kasnije. Ja vas molim da dovršite do kraja spisak tih vaših dokumenata koje želite predočiti svedoku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa, evo na primer na 00495208 imate "Di velt" (Die Welt) Tomas Flajner (Thomas Fleiner), "Satanizacija naroda nedopustiva" (Satanisation of People is Impermissible) Ciriš (Zurich), 1994. godine, gde on kaže: "Ko nije video sopstvenim očima patnje i mučenja hrišćana, taj ne može ni da nasluti šta znači biti pripadnik raje, nemi stvor kome je lošije nego životinji, neka vrsta čoveka rođenog da večito bude u ropstvu" i tako dalje. I na sledećoj strani, znači samo za broj veće, "organizovana antisrpska i promuslimanska propaganda trebalo bi da natera svakoga ko veruje u demokratiju i slobodu da se ozbiljno zabrine". Da ne opterećujem, jer neću imati vremena, ali da se vratimo na suštinska pitanja.

SUDIJA MEJ: Pre nego što to učinimo, dobili smo primerak, odnosno kopiju članka iz "Njujork tajmsa" koji ste predložili svedoku. Bilo bi dobro da sad napravimo pauzu, pa će onda svedok da ima priliku da pročita to šta piše u "Njujork tajmsu", a vi onda možete o tome da postavljate pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Neću da trošim vreme na "Njujork tajms". Ja sam inače taj članak već priložio vama i vi ga imate.

SUDIJA MEJ: Da, ali svedok je ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To spada u propagandu koju je orkestrirala srpska vlada i ja lično i drugo ...

SUDIJA MEJ: Ne, ja ću svedoku da dozvolim da pročita članak za vreme pauze, a onda će se vratiti i izneti svoj komentar, pa idemo dalje. Gospodine de la Bros, molim vas uzmite članak iz "Njujork tajmsa" sa sobom i posle pauze će o njemu da vam se postavljaju pitanja. Pauza od 20 minuta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pre pauze, molim vas, pošto tražite, onda da se nađu dokumenti ... Vi ste, gospodine de la Bros, koristili razne knjige, je li tako? Jeste imali prilike da pogledate knjigu Emila Vlajkija "Demonizacija Srba" (Demonisation of Serbs) objavljenu u Ontariu (Ontario), Kanada (Canada) 2001. godine?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li mislite da bi vam bilo korisno da pročitate tu knjigu? Pošto se bavite ...

SUDIJA MEJ: Mi ćemo za vreme pauze da razmotrimo da li svedok treba da pročita tu knjigu ili da je uzme u obzir. Pauza.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Najš.

TUŽILAC NAJS: Čuo sam da ovaj članak iz "Njujork tajmsa" koji smo kopirali, nije taj članak koji je potreban, našli smo onaj koji je potreban. On se nalazi u jednoj zbirci dokumenata, takođe ćemo da pokušamo da

nađemo druge dokumente da ih kopiramo, ali ne mogu da kažem kada će to da bude gotovo.

SUDIJA MEJ: Ja sam takođe čuo da ovaj svedok ne može da se vrati u četvrtak pošto ima druge obaveze.

TUŽILAC NAJS: I ja sam to isto čuo.

SUDIJA MEJ: Pošto je to tako, moramo da nađemo neko drugo zgodno vreme da on završi sa svojim svedočenjem. Možda je to ponedeljak ujutru.

TUŽILAC NAJS: Nama odgovora, a koliko sam čuo i gospodinu de la Brosu odgovara.

SUDIJA MEJ: Gospodine de la Bros, da li biste mogli da dođete u ponedeljak ujutro kako biste završili sa svojim svedočenjem?

SVEDOK DE LA BROS: Što se mene tiče, da.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, čekamo druge dokumente. A sada knjiga koja je spomenuta, gospodine Najš, možda bismo mogli da rešimo to dok mi je to još na umu. Dakle, knjiga "Demonizacija Srba", jeste li uspeli da pronađete englesku verziju te knjige?

TUŽILAC NAJS: Zasada imamo samo rezime o audio traci, to nije od velike koristi. Ali mislim da ćemo nešto više moći da učinimo kasnije.

SUDIJA MEJ: U redu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da se razumemo, gospodine Mej, ovo šta sam vam malopre citirao i dao reference na samo nekoliko stvari štedeći vreme, je, dakle, selekcija koju je napravila suprotna strana i od strane 00495188 do strane 00495286, dakle 100 strana po selekciji suprotne strane. Što se moje selekcije tiče, ona će doći na red kad ja budem došao na red i onda ćemo imati mnogo opsežniju... U mnogim zemljama su objavljene mnoge knjige o propagandnom ratu koji je vođen protiv Srba, uključujući Ameriku, Englesku (England), Nemačku, Francusku i tako dalje, da ne govorim o drugim zemljama. Ali ovo molim da pročita neselektivno,

ne samo ono što sam ja obeležio, nego ovih stotinak stranica – ima vremena do ponedjeljka da pročita, kao i ovoga Vlajkija koji je, uostalom, zagrebački profesor, bar bio koji je napisao knjigu "Demonizacija Srba". Da vas pitam, gospodine de la Bros, pošto postoji takođe knjiga vašeg zemljaka Žaka Merlina (Jacques Merlino), novinara koja se zove "*Les verites Yugoslaves ne sont pas toutes bonnes a dire*" objavljena u Parizu 1994. godine, da li ste možda uspjeli da pročitate makar tu knjigu?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da vas zamolim, pošto se Francuz, onda vam neće biti teško da pogledate tu knjigu, samo da pogledate intervju koji je objavio u toj knjizi Merlino sa gospodinom Harfom (James Harff), jednim od direktora "Ruder Fina" (Ruder Finn, Inc. Public Relations), zove se Džejm Harf i nakon što je "Njue" (Newsday) objavio priče Rona Gutmana (Ron Guttman) o navodnim srpskim logorima smrti, Harfovi saradnici su mogli da pokrenu nekolicinu najvećih jevrejskih organizacija, i imate popis tih organizacija, i onda on govori o tom intervjuu koji ćete naći u Merlinoovoj knjizi koji je vodio Samerlin, dakle: "Bio je to genijalan potez kad su jevrejske organizacije ušle u igru na stranu muslimanskih Bosanaca, mogli smo brzo da izjednačimo Srbe sa ...

prevodioci: Molim vas, sporije čitajte.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: "Mogli smo brzo da izjednačimo Srbe sa nacistima u očima javnog mnjenja. Niko nije razumeo šta se dešava u Jugoslaviji, jednim potezom smo uspjeli da damo jednostavnu priču o dobrim i lošim momcima koja će dalja sama slediti svoj tok. Gotovo istog časa došlo je do jasne promene rečnika u štampi uz upotrebu reči sa jakim emotivnim nabojem kao što su: etničko čišćenje i koncentracioni logori, što je budilo slike nacističke Nemačke i gasnih komora Aušvica (Auschwitz)". I kad ga je Merlino pitao: "Kako ste ovo uradili kada ste ovo uradili, niste imali nijedan dokaz za ovo šta govorite, sve šta ste imali bila su dva novinska članka u *Newsweek*." Na ovo je Harf odgovorio: "Naš posao nije da proveravamo informacije, naš posao je da ih pretvorimo u informacije koje idu nama u prilog. Mi smo profesionalci, mi smo imali zadatak i mi smo ga obavili, nismo plaćeni da morališemo." Da li vam se čini taj odgovor Harfov dat Merlinou koji ćete naći u njegovoj knjizi na francuskom, sličan ovom vašem da nije vaše da utvrđujete šta je istina, već samo da objašnjavate kako izgleda

medijsko praćenje određene političke situacije, kako se ono tehnički obavlja i kakav se rečnik upotrebljava? Pa, dakle, istina je u ovom trenutku, odnosno sa ovog aspekta nebitna, je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Vi od mene tražite da komentirišem ovaj izvod koji ste pročitali?

SUDIJA MEJ: Možete li... Nemojte da ga pitate. Recite nam da li možete da date komentar o ovome ili ne? Ili biste, ipak, pre komentarisanja hteli da vidite celi članak? To je prvo pitanje.

SVEDOK DE LA BROS: Ja bih stvarno hteo da vidim taj članak u celini.

SUDIJA MEJ: U redu. Samo trenutak. Jedna uopštena stvar je sledeća: propaganda se koristi u ovakvim sukobima na svim stranama, nije li tako, gospodine de la Bros? Petpostavljam da ćete sa time da se složite.

SVEDOK DE LA BROS: Da, svakako. Ja sam o tome govorio i u jednom članku koji sam napisao u Jugoslaviji u knjizi "Mediji mržnje" (Les Medias de la Laine) u kojem govorim da su se hrvatski mediji i bošnjački mediji služili antisrpskom propagandom.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, vi to možete da nam pokažete, možete da date jednu kopiju ovoga svedoku, tako da on to doda materijalu koji mora da pregledate, ako, naravno, to imate na francuskom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Nemam na francuskom, ali ovo što sam vam citirao ima u knjizi Majkla Parentija (Michael Parenti) koju sam vam predao davno, u engleskom izdanju. I lako će naći ovaj pasaž od Merlinoa, a postoji fusnota koja daje referencu na Merlinoovu knjigu koja je objavljena i na francuskom i na engleskom jeziku. Dakle ...

SUDIJA MEJ: Dobro. Recite nam gde se to nalazi u Parentijevoj knjizi, možete li da nam date poglavlje ili neku referencu tako da bi predstavnici Sekretarijata to mogli da pronađu?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To se u Parentijevoj knjizi nalazi... Pošto ja sad kod sebe imam ne ono englesko, nego u međuvremenu prevedeno na srpski jezik, u devetoj glavi koja nosi naslov "Demonizacija Srba", na jedno sedam,

osam strana od početka, to možete da nađete u Parentijevoj knjizi, a što se tiče Merlinove knjige, već sam citirao kako se zove i gde je izdata, u Parizu 1994. godine, a takođe je štampana i na engleskom "Istina o Jugoslaviji se ne iznosi pošteno" (The truth from Yugoslavia is not being reported honestly). To je u knjizi "Srbija mora da umre" (Serbia Must Die) od 148. do 156. strane. A takođe se pojavljuje ovaj intervju i knjizi Sare Flanders (Sara Flounders) "Bosanska tragedija - nepoznata uloga Pentagona" (Bosnian tragedy - The Unknown Role of Pentagon), u knjizi "NATO na Balkanu" (NATO in The Balkans) na strani 54. i 56. Dakle, imate dovoljno referenci. A sad, molim vas, stavite na grafoskop ...

SUDIJA MEJ: Da. Samo pre nego što nastavimo, gospodine Najš, što se tiče ovih dokumenta, mislim da Parentijevu knjigu svakako imamo, ne znam za druge.

prevodioci: Mikrofon za gospodina Najša.

TUŽILAC NAJS: Mi ćemo da damo sve od sebe da ih pronađemo. Nastojaćemo to da damo na raspolaganje svedoku pre nego što ode danas, tako da bi bilo što manje problema sa tim.

SUDIJA MEJ: Hvala, nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ovo je ovaj izveštaj koji je podneo gospodin de la Bros. Molim da se stavi na grafoskop, želim da samo komentariše ovu naslovnu stranu, i da se ona vidi.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, ja bih hteo da nešto komentarišete, gospodine de la Bros, naslov vašeg izveštaja zove se... Znači, glasi: "Politička propaganda i projekat svi Srbi u jednoj državi: posledice instrumentalizacije medija za ultranacionalističke svrhe" (Political Propaganda and the Project All Serbs in One State, The Consequences of Using the Media for Ultrnationalist Ends). I dole piše da je napravljeno to od vas na zahtev Tužilaštva Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i da ste vi sastavili taj izveštaj. Dakle, projekat po narudžbini ove suprotne strane, odnosno takozvanog Tužilaštva "Politička propaganda i projekat Svi Srbi u

jednoj državi”, recite mi, molim vas, o kakvom projektu govorite i kada je napravljen taj projekat?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Hteo bih da naglasim da sam ja odabrao naslov, da naslov proizlazi iz onoga šta sam smatrao specifičnošću korišćena medija od strane srpske propagande koja je imala za cilj destiliranje jedne glavne poruke, poruke prema kojoj bi Srbi bili ugroženi. Ja sam malopre naveo listu ciljnih grupa koje predstavljaju pretnju po Srbe i cilj je bio da se na neki način kanališe strah kod Srba i da se od njih traži da se organizuju, da se pregrupišu. Dakle, u jednoj istoj državi. U odabiru ovoga naslova, ja sam svakako bio pod uticajem brojnih izjava srpskih političara koje navodim u čitavom tom izveštaju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Izvinite što vas prekidam, gospodine de la Bros, moramo da štedimo vreme. Projekat... Stavili ste pod navodnicima naslov “svi Srbi u jednoj državi”, pitao sam vas o kakvom projektu govorite i kada je napravljen taj projekat? Pošto ste, kažete, sami ocenili da postoji projekat “svi Srbi u jednoj državi”, o kom projektu govorite, kad je napravljen taj projekat, ko je napravio taj projekat, imate li predstavu o tome šta ste stavili kao predmet svog istraživanja?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja sam se poslužio u ovom slučaju navodnim znacima kako bih naznačio činjenicu da je taj naslov koji sam odabrao... Da mi se čini da on odgovara onome šta se putem primera koje sam naveo, ili onoga šta je pisano u štampi i šta je bilo na medijima, da je to sve zajedno dobro odgovaralo tom širenju osećaja straha koji se raširio po srpskome narodu kome je prezentovano da ga ugrožavaju susedi, međunarodna zajednica, neke opozicione grupe, neke tajne službe i ja sam maločas i rekao da implicitni zaključak koji sam izvukao iz tog velikog broja primera koji se nalaze u poglavlju o paranoji zavere ima za cilj da se kod srpskog naroda stvori svest da mu se preti sa svih strana i da je u njegovom interesu da se pregrupišu u jednu državu. U tom smislu, sistematizacija tih napada me dovodi na misao da je putem medija kojima sam ja imao pristup, dakle da može da razmisli da iza te sistematizacije postoji volja da se destiliše ta poruka straha kako bi ljude pokrenulo prema tome cilju. Dakle, to je zaključak do kojeg sam ja došao, kojeg sam izvukao iz tih različitih medijskih sadržaja. Ja se ovde ne pozivam na druge elemente koje su možda bili u mom posedu, koje sam imao, a koji govore o jednoj državi za sve Srbe ili o svim Srbima u jednoj državi, osim citata koji sam mogao da iskoristim u tom izveštaju, a koji se nalaze na marginama strana.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro, gospodine de la Bros. Znači, vi ste dali to ime i vi ste to kvalifikovali kao "Projekat svi Srbi u jednoj državi". I sad moje pitanje glasi, da li vam je poznato da ... Ukoliko se izuzme dijaspora, naravno, jer ima Srba koji žive i u Americi, u Australiji (Australia), Francuskoj, širom sveta, dakle, da li vam je poznato da je skoro čitav srpski narod, izuzev dijaspore, živeo unutar granica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Poznato vam je, je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je onda poznato da je, između ostalog, i interes Srba bio opstanak ove države? A smatrali smo da je to interes i svih drugih, bar onih koji žele da žive u istoj državi.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da, ja mislim da je to službeni stav Srbije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne samo službeni stav Srbije, nego mislim i istorijska činjenica. Jugoslavija u kojoj su svi Srbi bili u jednoj državi, u Jugoslaviji, isto važi i za Hrvate i za Slovence i za Muslimane. Uzgred budi rečeno, ja ne znam da li vi uopšte imate predstavu koliko Muslimana živi u Srbiji, pa mi recite, molim vas, o kakvom to stvaranju države u kojoj žive svi Srbi vi govorite kad je takva država postojala punih 70 godina? Jugoslavija kao država i jedini međunarodno priznati pravni subjekt u kojoj su živeli i svi Srbi, i svi Muslimani i da ne nabrajam dalje ko sve, je postojala punih 70 godina. Kakav ste vi to projekat otkrili posle 70 godina da postoji, kad je 70 godina ta država postojala?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ono šta hoću da odgovorim je da situacija u republici Srbiji kao sastavnom delu Jugoslavije nije bila daleko od toga... Nije uopšte bila zadovoljavajuća kako se predstavljalo u medijima, u štampi, na televiziji. Ja konkretno mislim na medije kao što su "Politika" koja je sistematski propagirala određene žalbe, revanšizam Srba u odnosu na njen položaj u celoj Jugoslaviji i da su te pritužbe i nezadovoljstva stalno propagirani u medijima, to se vidi iz činjenice da Srbija nije bila zadovoljna svojim ustavnim statusom.

SUDIJA MEJ: Dozvolite mu da završi, dozvolite mu da završi, vi ste postavili dugačko pitanje. Dozvolite mu da nastavi. Ako želite nešto da dodate, gospodine de la Bros, izvolite.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Druga tema koja se stalno sistematski ponavlja u štampi je genocid čije su navodno žrtve Srbi na Kosovu, i koja proističe iz činjenice da Srbija nije imala potpuni suverenitet na teritoriji te autonomne pokrajine. To je u vezi sa prvim argumentom koji sam izneo. Osim toga, u štampi iz tog vremena takođe nalazimo jedan veliki broj članaka koji govore o opasnosti asimilacije i opasnosti genocida srpske zajednice. A četvrti izvor nezadovoljstva je situacija Republike Srbije u ekonomskom pogledu unutar Jugoslavije i nezadovoljstvo i pritužbe protiv Slovenije i Hrvatske koje se koriste osnovnim bogatstvima Jugoslavije. Sve to se izražava u štampi u rubrici "Odjeci i reagovanja".

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja razumem da vi želite da dajete objašnjenja koja vama sad padnu na pamet, ali ja vas molim da... To je stvar, rekao bih, elementarnog intelektualnog poštenja da odgovarate na moja pitanja, a ne da govorite o stvarima o kojima vas ne pitam. Ja ću vas pitati i o toj rubrici "Odjeci i reagovanja", ne brinite ništa. Ali, pitao sam ...

SUDIJA MEJ: Ako je odgovor irelevantan, zaustavićemo ga, međutim nije bio irelevantan po našem sudu. Ako budete postavljali konkretnija pitanja, možda ćete i uspeti da dobijete odgovor.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja sam vrlo konkretno pitanje postavio, gospodine Mej, a ono je glasilo sasvim kratko, o kakvom to stvaranju države u kojoj žive svi Srbi, vi govorite kada je takva država postojala već 70 godina i zvala se Jugoslavija?

SUDIJA MEJ: On vam je odgovorio na to. Upravo vam je odgovorio i to dosta opširno, o svim pritužbama i ogorčenosti Srba koju su oni osećali još u toj državi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je potpuno netačan odgovor, gospodine Mej, pa zato postavljam sledeće pitanje. Gospodine de la Bros, da li vam je poznato da su se upravo Srbi zalagali za očuvanje Jugoslavije, jer bi njenom podelom bili rasparčani na delove, dok su Slovenci i Hrvati,

a nešto kasnije i Muslimani i Makedonci, krenuli u secesiju? Da li vam je to poznato, da su se Srbi zalagali za očuvanje Jugoslavije?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da, meni su poznate razlike u mišljenjima o tome šta je Jugoslavija predstavljala i kakava je bila.

SUDIJA MEJ: Ovde se kaže da nije bilo nikakvog plana da se napravi neka država za sve Srbe, međutim postojao je plan da se napravi Jugoslavija i da se održi Jugoslavija i samo o tome se radilo. Šta biste na to odgovorili na osnovu propagandnih materijala koje ste proučili? Da li biste se složili sa tim ili ne?

SVEDOK DE LA BROS: Ja bih želeo na to da kažem, u svakom slučaju, dok sam proučavao sadržaj srpskih medija u to vreme situacija u Jugoslaviji nije bila zadovoljavajuća sa stanovišta srpskih težnji. Dodao bih takođe da je ta ogorčenost i nezadovoljstvo nešto šta je uvek postojalo i bilo je uvek prisutno u medijima. Činjenica da Slovenija i Hrvatska, na primer, ne žele da nastave jugoslovenski eksperiment i žele da postanu nezavisne, postavilo je pitanje budućnosti naročito Hrvatske, jer je u Sloveniji bilo vrlo malo Srba; međutim postavilo se pitanje statusa te manjine. Ono šta sam ja pokušao da prikažem u svom izveštaju je da su sredstva javnog informisanja radila na toj nacionalnoj manjini trudeći se da im pokažu da oni nemaju nikakve budućnosti u Hrvatskoj i to su radili podsećajući ih na neke istorijske događaje. I zato kada koristim izraz svi Srbi u jednoj državi, ne mislim pri tom na neki dokument ili projekat o formiranju neke države, samo analiziram materijal članaka ili emisija koje sam video iz tog vremena i koji govore o nekom istorijskom kontekstu i čiji je cilj da poseju strah među tim Srbima i da im dokažu da oni moraju da se ujedine sa drugim Srbima u istoj državi, jer opstanak Jugoslavije dalje nije moguć. Govorim o vremenu početkom devedesetih. Smatrao sam da iz svih ovih primera mogu da zaključim da implicitno postoji volja i spremnost da se svi Srbi ujedine u jednoj državi, i da bi se to ostvarilo, bilo je neophodno da se Srbiji ponovo vrate zemlje koje su istorijski bile srpske, a nalazile su se u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Mej, pošto svedok veoma opširno odgovara, veoma opširno odgovara zaobilazeći suštinu pitanja koje postavljam, molim vas da bar imate u vidu tu činjenicu prilikom određivanja vremena koje ću dobiti, bar u tom tehničkom smislu. Da li vam je poznato... Pošto vi kažete, analizirali ste, eto, samo medije, da li vam je poznato da

je secesija bivših jugoslovenskih republika bila suprotna i međunarodnom pravu i unutrašnjem jugoslovenskom pravu? Da li vam je to poznato, da li vam je poznata ta činjenica? Možete da mi odgovorite: da ili ne?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja nisam pravnik, niti sam stručnjak za međunarodno pravo tako da mi je teško da precizno odgovorim na to pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto se bavite upravo tim pitanjem, pretpostavljam da iako niste pravnik, da vam je bar u ...

SUDIJA MEJ: Ne, ne. On je rekao da ne može, rekao je da ne može da odgovori. Zbog toga dajte da idemo dalje. Ustvari, to je pitanje koje ćemo mi morati uskoro da rešimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ćete da ga rešavate, ali ja evo hoću da ga pitam još nešto. Da li je možda pročitao... Pošto se radi, dakle, o vama, gospodine de la Bros, koji ste za račun ovog takozvanog Tužilaštva napravili studiju. Da li ste smatrali za shodno, na primer, da pročitate i knjigu gospodina Antonija Kasezea (Antonio Cassese) koji je bio predsednik ove, doduše, nelegalne institucije, koja nosi naslov "Samoopredeljivanje naroda" (Selfdetermination of People) ...

SUDIJA MEJ: Ne, ne, osim ako nema tu nečega što se tiče propagande, to ne spada u stručnu oblast svedoka. Da ga pitate šta govori Kaseze, nema smisla.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto radi za ovu tamo stranu, da pročita šta je napisao i bivši predsednik ove, da ponovim, doduše nelegalne institucije koji je rekao: "Kao u slučaju bivših 12 sovjetskih republika, po međunarodnom pravu, šest jugoslovenskih republika ..."

SUDIJA MEJ: Neću vam dozvoliti da nastavite. Već vam je mnogo puta rečeno da na ovaj način gubite vreme. Nema smisla da postavljate pitanja o međunarodnom pravu. Ako imate drugih pitanja koja se tiču njegovog svedočenja, postavite ih.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da relevantan stručnjak koji kao ekspert pravi svoju ekspertizu o jednom pitanju ne bude obavješten o pravnom aspektu tog pitanja...

SUDIJA MEJ: Mi se sad ovde ne bavimo pravom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, dobro, da li vam je onda, rekao bih, u načelu, jer vi sad stalno upotrebljavate, vrlo često upotrebljavate izraz "implicitno", da li vam je bar u načelu poznato da su Srbi zalažući se za život u jednoj državi u kojoj su svi živeli, zasnivali to zalaganje i na međunarodnom i na unutrašnjem pravu sa razlikom od protivpravnih zalaganja za secesiju? Da li vam je bar ta razlika poznata, ako ste pristupili jednom ovakvom projektu, kako ga vi zovete?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Možete li preciznije da postavite pitanje?

SUDIJA MEJ: Ja ću to da uradim. I ovo je poslednje pitanje o pravnom aspektu. Ovde vam se tvrdi da su se Srbi u svojoj težnji da žive u jednoj državi bazirali na međunarodnom pravu, to je jedna tvrdnja koju iznosi optuženi. Da li je to nešto šta ste uzeli u obzir prilikom pisanja svog izveštaja? Ako niste, tako i recite, da mi možemo da pređemo na nešto drugo. Ne, ne, ovo nema veze sa njim, on se bavi propagandom. Šta su ljudi pisali ili govorili, možete da ga pitate, šta inače nije uobičajeno, ali konkretno njega možete da pitate. Međutim, ne treba da ga pitate šta je bilo pravno, a šta protivpravno. O tome možete da pitate nas, možete da ga pitate samo šta je u njegovom izveštaju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, vidim da mi stalno isključujete mikrofon. Ovo se ne odnosi na njega, nego na vas, jer ste pogrešno postavili pitanje. Reč je bila o tome da su se Srbi zalagali za očuvanje Jugoslavije i da je to zalaganje bilo legitimno, zasnovano i na međunarodnom i na unutrašnjem pravu.

SUDIJA MEJ: Objasnili ste šta hoćete da kažete i to ne jedanput, nema smisla da ponavljate. Ovo je nešto šta ću ja sasvim sigurno da uzmem u obzir kada za to dođe vreme za razmatranje, kao i moje kolege. Međutim, da vi stalno ponavljate jedno te isto, to je gubljenje vremena. Dajte da pređemo na nešto drugo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nisam mislio da stalno ponavljam jedno te isto, ali evo sad ću da se opet vratim na ovo šta tvrdi ovaj vaš ekspert. U vašem izveštaju u nekim navedenim citatima onoga šta sam ja navodno, iako je to sve izvađeno iz konteksta, uvek može da posluži, jer je svaki taj govor dobar, u fusnoti 28, na strani 13, 14, u fusnoti 45 na strani 22, 23 vidi se zalaganje za Jugoslaviju. Skrećem vam pažnju, gospodine de la Bros, vi sami u fusnoti 45, na kraju strane 22 pre citiranja mojih reči iz nedeljnik "NIN" kažete da se radi o propagandnim naporima učinjenim... Vi kažete: "u vidu pretnje", citiram, "nastojeći Muslimane odgovoriti od izlaska iz jugoslovenske federacije". A dobro, gospodine de la Bros, da li se jasno vidi iz onoga šta ste sami citirali da im nismo pretili, da smo nastojali da ih ubedimo da ostanu u jugoslovenskoj federaciji? Pa, zar to jasno ne govori da smo hteli očuvanje jugoslovenske federacije? Zar to ne ...

SUDIJA MEJ: Morate da postavite pitanje i da ne nastavljate. Pomenuta je fusnota 45 iz izveštaja gospodina de la Brosa, da li imate to pred sobom? Optuženi kaže da vi ovde sami govorite kako je on pokušavao da očuva jugoslovensku federaciju. Možete li da odgovorite?

SVEDOK DE LA BROS: Što se tiče fusnote 45, ja ovde citiram jedan izvestan broj isečaka iz štampe iz raznih govora, citiram govore Slobodana Miloševića, Biljane Plavšić, Vojislava Šešelja koji govore o pretnjama protiv Muslimana i mislim da na sledećoj strani pominjem i druge ljude, ponovo je među njima Biljana Plavšić, to su sve primeri iz kojih je jasno da se muslimanskom narodu pretilo i da se nastoji da se odgovore iz izlaska iz jugoslovenske federacije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, u toj fusnoti 45 kao ilustraciju nastojanja da se kroz pretnju, kako vi kažete, da se Muslimani odgovore od izlaska iz jugoslovenske federacije, ne razumem gde je pretnja, naveli ste sledeće moje reči objavljene u "NIN-u" od 12. aprila 1991. godine i onda citirate mene gde kažem: "Tačno je da Slovenci i Hrvati žele da se odvoje, mislim da Muslimani nemaju interesa da se izdvajaju iz Jugoslavije. Što se tiče Muslimana, tu postoji u jednom delu Muslimana velika indoktrinacija, ali su naše ocene da većina Muslimana želi jedan dobar, tolerantan, kulturni i, rekao bih, građanski, susedski i prijateljski odnos i kada je reč o srpskom narodu, i kada je reč o drugim narodima u Jugoslaviji. Ni njima nije stalo do rasturanja Jugoslavije, a da ne govorim o veoma dubokim korenima, krvnim vezama", mislim, rodbinskim vezama, "i svemu drugom šta tu postoji",

završen citat. Dakle, pročitao sam ovo šta me vi citirate. Dakle, potpuno je tačno da i kroz ove reči, i kroz niz drugih izlaganja i aktivnosti, zalagao da Muslimani, ali i ne samo Muslimani već i drugi narodi iz SFRJ ostanu u zajedničkoj državi sa nama, u jugoslovenskoj državi. Ali, gde u ovome šta ste citirali, vi vidite pretnju? Naprotiv, govorim o tome... Konstatciju u odnosu na Muslimane, u tome šta vi citirate "ni njima, dakle Muslimanima, nije stalo do rasturanja Jugoslavije", sasvim direktno ukazuje na to, "ni nama Srbima nije stalo do rasturanja Jugoslavije". Ni njima, ni nama ...

SUDIJA MEJ: Zaustaviću ovo, prekinuću vas. Krajnje je vreme da čujemo pitanje i odgovor. Optuženi tvrdi da u ovom citatu njegovog sopstvenog govora, u pasusu koji smo upravo čuli, nema nikakve pretnje Muslimanima. Da li ima nešto šta želite da kažete tim povodom. Ako ne, preći ćemo na sledeće pitanje.

SVEDOK DE LA BROS: U komentaru uz broj 45 vidimo među ostalim citatima koji slede, citat Slobodana Miloševića, vidimo kontekst, dakle svi citati moraju da budu sagledani u kontekstu. Citat iz ovog govora Slobodana Miloševića koji smo upravo pročitali paralelno sa vrlo direktnim pretnjama koje su upućene muslimanskoj zajednici ukoliko ona odluči da se izdvoji, tačnije da glasa za nezavisnost njihove republike, predstavlja sa moje tačke gledišta jedan propagandni napor kojim propagator želi da izvrši uticaj na to stanovništvo, da ne učine takav izbor, da ne izaberu nezavisnost. I zaista u ovom prvom citatu nema nikavih direktnih pretnji. Međutim ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nema direktnih pretnji, ima li neka indirektna pretnja? Kad kažem da cenim da većina Muslimana želi jedan dobra, tolerantan, kulturn i, rekao bih, građanski susedski i prijateljski odnos kada je reč o svim ovim narodima Jugoslavije, o srpskom narodu i tako dalje. Znači nema direktnih ...

SUDIJA MEJ: Gospodin Najs, samo trenutak. Gospodin Najs ima prigovor.

TUŽILAC NAJS: Ne, samo hoću da kažem da je ovo tabulator 34 za ceo taj tekst, ako želite da ga nađete.

SUDIJA MEJ: Mislim, gospodine Miloševiću, da smo ovo pitanje razradili najviše što se može.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo još par stvari da vas pitam. Pošto vi govorite, vezujete i Kosovo i Bosnu i tako dalje, da li vam je poznato da su nepunih godinu dana nakon smrti Josipa Broza Tita, bivšeg predsednika SFRJ, naravno i u mnogo prilika pre toga dok je on bio živ 1965. godine, pa 1968. godine i tako dalje, ali dakle pitam vas za nepunu godinu dana nakon njegove smrti, na Kosovu i Meohiji izbile nasilne demonstracije albanskih separatista sa zahtevom da se Kosovo izdvoji iz Srbije, da se napravi posebna Republika Kosovo i da se ona pripoji Albaniji (Albania)? Ja, na primer, tada nisam bio ni na kakvoj političkoj funkciji. Je li vam poznato to?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato da su tenzije ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, dajte svedoku da odgovori.

SVEDOK DE LA BROS: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja sam dobio prevod ...

SUDIJA MEJ: Nije ušlo u zapisnik. U redu, sledeće pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li vam je nešto poznato da su tenzije godinama postojale na Kosovu? To su opšte poznate činjenice kojima se u mnogo navrata izjašnjavalo zvanično jugoslovensko, dakle ne srpsko, jugoslovensko rukovodstvo, najviši jugoslovenski organi u kojima Srbi nisu imali nikakvu dominaciju. Ali to isto može da se pripíše nekim mojim medijskim manipulacijama sobzirom da tada čak nisam ni bio u politici. I uopšte cela ta vaša priča o Kosovu nije čak ni na staklenim nogama, nego ne znam kako da je objasnim. Da li su vam poznate ove činjenice, gospodine de la Bros?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da, svestan sam da je postojao izvestan broj događaja na Kosovu koji su povukli za sobom određene konfrontacije, sukobe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine de la Bros, da se vratimo na ovo šta vi nazivate ekspertizom. Da li vi smatrate da ste se u ovom svom radu služili naučnom metodologijom? Samo mi recite da ili ne.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, može se zaključiti da je vaš izveštaj neka vrsta naučnog rada urađen za potrebe ovog postupka, je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Voleo bih de se podsetimo na uslove u kojima je ovaj izveštaj sastavljen. Od mene su tražili da iznesem kakvi su bili mehanizmi propagande koji su funkcionisali u medijima u Srbiji. Ovaj rad je patio od izvesnih ograničenja i moram to da naglasim, jer takav rad bi zahtevao proučavanje u toku otprilike 15 godina celokupnih televizijskih programa na teritoriji cele Jugoslavije, slušanje celokupnih radio programa emitovanih sa srpskog radija kao i čitanje i analizu literature koju proizvode različiti srpski mediji, šta je sve nemoguće za jednu osobu, pa čak i za malu ekipu. Ali je sasvim nemoguće da jedna osoba to obavi sama. Zbog toga, ono šta sam ja mogao da učinim, to je polazeći od definicije šta je to propaganda i polazeći od definicije principa i tehnika korišćenja te propagande, koristio sam se uslugama jedne zaista male grupe istraživača u Beogradu koji su za mene pratili članke koje mogu da vam i dam, pošto sam vam već rekao da sam bio zainteresovan za ovu temu još od 1994. godine, oni su se znači bavili analizom tih članaka u srpskoj štampi iz kojih se jasno vidi da se ti mehanizmi koje sam ja ovde opisao u svom izveštaju u prvom poglavlju, na koji način se ti mehanizmi koriste i funkcionišu. To je jedan ogroman posao i zbog toga je bilo potrebno da se odabere određen broj primera. Drugo ograničenje od koga pati ovaj rad je pitanje vremena koje bi takav rad zahtevao. Ovaj izveštaj sastavljen je u jednom vrlo kratkom roku i njegov cilj je bio da pokaže mehanizme, a ne da bude iscrpan u analizi izvora. Druga ograničenja koja proističu iz prethodnih u ovom radu i ono šta objašnjava zbog čega mi je bila potrebna pomoć na licu mesta je to što ja ne govorim srpskohrvatski. Sa moje tačke gledišta to je sigurno ograničenje bez sumnje. Međutim, bez obzira na to ja nemam utisak da je to neki veliki hendikep. Činjenica da ja nisam znao taj jezik, niti kulturu tog područja koje pokriva srpskohrvatski jezik, verovatno su mi onemogućili da opišem i da shvatim i identifikujem svaki aspekt propagande da bih prikazao ceo obim njenih efekata. Zbog toga je cilj ovog rada bio da se da jedan presek raznih mehanizama propagande u funkciju u srpskoj štampi iz tog vremena, i ja nikad nisam ni tvrdio da je to iscrpna studija. Osim toga, što se tiče korišćenih izvora, ja sam ih naveo u jednom spisku koji je ovde predložen, bar tako verujem, molim vas da taj spisak pogledate. A moj metod je bio da analiziram članke u kojima se primenjuju ti mehanizmi i da

pregledam video inserte raznih programa u kojima ti mehanizmi takođe mogu da se vide na delu. Ovaj mehanizam o kome govorim bio je dopunjen metodom intervjua koje sam obavio sa predstavnicima sredstava javnog informisanja i novinarima u Beogradu, a moj cilj u pisanju ovog izveštaja, sa tim što sam imao pomoć na licu mesta kao što sam rekao, je da prikazem kakvi su bili mehanizmi propagande na licu mesta kroz medije koje sam ja proučavao polazeći od definicije toga šta je bila propaganda u prošlosti i u sadašnjosti i koje mehanizme ona podrazumeva. A podrazumeva se takođe da propaganda nije izmišljena od strane jugoslovenske štampe, niti je ona prva koja ju je koristila, to je nešto šta je mnogo starije i šta je koristila svaka politička sila bilo demokratska bilo ne, bilo totalitarna. To su te poente koje sam naveo u prvom delu izveštaja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne čini li vam se, gospodine de la Bros, da ste upravo nabrojali razloge koji potpuno diskvalifikuju kompetentnost ovog vašeg izveštaja? Od toga da niste pročitali članke, do toga da je to ogroman posao koji niko ne bi mogao da uradi, do toga da je to bilo kratko vreme, do toga da su vam drugi pripremili izvore koje ste koristili i tako dalje. Da li vi zaista imate predstavu, mislim, da ste izvukli sasvim pogrešne zaključke? Vi niste imali nikakvih osnova da izvlačite ove zaključke. Sad ste upravo dali objašnjenje da vam je to bilo nemoguće. Je li tako ili ne, gospodine de la Bros?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne, ne, uopšte ne. Radi se o tome da se na primerima pokažu ti mehanizmi na delu na osnovu selekcije članaka i video snimaka koji su reprezentativni u tom smislu, a koje smo našli u medijima u Srbiji u to vreme.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Otkud vi znate, gospodine de la Bros šta je reprezentativno, a šta nije? Ko vam pravi selekciju?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ta selekcija provedena je zajednički od strane jednog tima koji mi je pomagao u Beogradu. Rad se sastojao u tome da se izrade neke studije. Naime, taj tim je radio na preko 20.000 strana raznoraznih dokumenata kako bi se izučio diskurs kako pisanih medija, štampe, koji su se objavljivali u Srbiji, juče sam u tom smislu napomenuo da je "Politika" bila jedna od novina koje smo proučavali, i kao što sam naglasio jučer po sredi je novina koja je imala određeni renome, čak i međunarodni, tiraž joj je bio negdje 200.000 primjeraka 1994. godine, takođe smo radili i na "Politici ekspres", "Večernjim novostima", čiji je tiraž bio otprilike

100.000 primeraka 1994. godine, zatim smo radili na televizijskim izvorima, a odabrani prilozi su uglavnom iz televizijskog "Dnevnika", koji je emitovan na RTS-u, dakle "Dnevnik" u 19.30 koji je bio najgledaniji. Napominjem da televizija predstavlja onaj medij putem kojeg javnost dobija najveći deo novosti, a upravo taj kanal, ta televizija je emitovala na najvećem području u republici Srbiji, i te brojke se stavljaju u paralelu ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja ne znam, gospodine Mej, da li vi zaista mislite da je primerno da stalno slušamo ovako duga objašnjenja razloga iz kojih se nije moglo ustanoviti ništa u ovoj analizi? Šta ...

SUDIJA MEJ: On ima pravo da odgovara na vaša pitanja. Vaša pitanja odnose se na njegove metode i na njegove zaključke, takođe i na njegove izvore. I on ima pravo da vam na takva pitanja da svoj odgovor. Izvolite, gospodine de la Bros.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Postavili ste mi pitanje o tome šta je poslužilo za realizaciju ovog izveštaja i ja sam vam odgovorio.

SUDIJA MEJ: Dozvolite da odgovori.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Dakle, radili smo uglavnom na vestima koje su se emitovale na najgledanijem dnevniku u Srbiju, "Dnevniku" od 19.30, međutim postojale su i druge domene putem kojih je propaganda mogla da deluje. Mislim i na druge televizijske programe, kao što su kulturni programi, muzički programi, astrologija i tome slično. Ono šta smo mi, međutim, proučavali bio je "Dnevnik" koji je bio glavni izvor informacija i koji je imao najveće gledalište.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas, odgovorite mi precizno, gospodine de la Bros, da ne slušamo ta evazivna objašnjenja koja u stvari ne govore ništa, jeste li vi napravili analizu sadržaja jugoslovenskih medija ili niste? Vi znate šta je u istraživanjima ovakve vrste analiza sadržaja kao metodološki postupak? Jeste li vi napravili analizu sadržaja ili niste?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Čitanje novinskih članaka, to su radili članovi ekipe koji su bili na terenu u Beogradu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi hoćete da kažete da vi niste napravili analizu sadržaja jugoslovenskih medija?

SUDIJA MEJ: On vam je odgovorio na to pitanje, opisao vam je svoj metod rada. Šta konkretno mislite pod tim? Vi ste ga pitali je li on pročitao svaki članak iz jugoslovenske štampe. On je rekao da nije. Da li je gledao svaku TV emisiju, rekao je da nije. On vam je rekao na šta se oslanjao u svrhu svog izveštaja, na koje novine i na koje emisije. Prema tome, odgovorio je na vaše pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Nisam ga pitao da li je pročitao svaki članak. U ovakvim naučnim istraživanjima tačno i precizno se u nauci i u metodama koje se sprovode zna šta znači analiza sadržaja. Postoji, dakle, analiza sadržaja koju sad neću da vam dalje struktuiram, pitam profesora i doktora de la Brosa koji vrlo dobro zna šta moje pitanje glasi, da li je on napravio analizu sadržaja štampe u Jugoslaviji, medija u Jugoslaviji, da mi odgovori da ili ne i ništa drugo?

SUDIJA MEJ: Šta mislite time da kažete? Mislite je li on pročitao svaki članak? Nije. Je li pogledao svaku TV emisiju? Nije. Recite nam tačno šta mislite pod tim. I onda ćemo prekinuti za danas.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da prekinete za danas? Pa, mislim upravo to što sam pitao, gospodine Mej. Da li vi uopšte znate ...

SUDIJA MEJ: Ja ne razumem i ako Sud ne razume pitanje, onda se ono neće dozvoliti. Mislim da je bolje da sada prekinemo raspravu, nema smisla da ovako dalje postupamo. Da, izvolite?

TUŽILAC NAJS: Imamo isečke iz medija o nekim temama u kojima se nalaze citirani pasusi, pasusi koje je citirao optuženi u unakrsnom ispitivanju. U svakom od ovih slučajeva reč je o engleskom prevodu, sada nemamo originale ovih članaka, možemo da ih damo direktno svedoku. Imamo kopije i za Sud. Svedok ovo može da ponese sa sobom i za vreme ovog prekida da pogleda članke. Što se tiče knjiga, ova kopija je inače za svedoka, ja ne smem sa njim da razgovaram, ali kad je reč o knjigama, da li smemo da imamo tu slobodu da ga kontaktiramo i da razgovaramo sa njim od danas do ponedeljka samo u odnosu na knjige ukoliko je to potrebno?

SUDIJA MEJ: Svakako. Samo trenutak. Gospodine de la Bros, možete li ovo da pogledate, ovo i druge dokumente koji će vam eventualno biti poslani kako biste bili spremni da odgovorite na pitanja u ponedjeljak.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, vi ste pomenuli da ste priložili spisak izvora na osnovu kojih ste pravili analizu. Da li mogu ...

SUDIJA MEJ: U čemu je poenta?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da je priložio spisak izvora na osnovu kojih je pravio analizu. Želim da dobijem taj spisak.

SUDIJA MEJ: Imamo li taj spisak?

TUŽILAC NAJS: Tabulator 3, dokument pod tabulatorom 3.

SUDIJA MEJ: Svakako. Optuženi želi te dokumente. Naći će ih pod tabulatorom 3. Moramo da završimo za danas, jer će uskoro da počne drugo suđenje. Gospodine de la Bros, molim vas da se vratite u ponedjeljak ujutro kako biste završili sa vašim iskazom. Sada ćemo da prekinemo raspravu do sutra ujutro.